

ГЕНДЕРНИЙ МОНІТОРИНГ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ 2014 РОКУ

Аналітичний звіт

м. Київ
2014

Аналітичний звіт «Гендерний моніторинг парламентських виборів 2014 року» розкриває гендерну складову позачергових виборів до Верховної Ради України 2014 року, а саме гендерний компонент передвиборчих програм партій та гендерну специфіку їх списків, медіакомпонент виборчої кампанії 2014 року, гендерний моніторинг кандидаток-мажоритарниць. Збірник містить висновки та рекомендації щодо посилення ролі й участі жінок у політичному житті.

Розраховано на експертів, політиків, науковців, державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, широке коло громадськості.

Авторський колектив: Алексєєнко Марія, Гарашенко Світлана, Карайчева Віра, Магдюк Лариса, Скорик Марфа, Сльозка Євгенія, Ярош Оксана

Загальна редакція: М. Алексєєнко, Л. Магдюк, О. Ярош

Літературна редакція: Т. Небесна

Дизайн і верстка: Г. Волкова

В публікації використовуються ілюстрації компанії «Фанк і Консалтинг»

Детальну інформацію про гендерний моніторинг парламентських виборів 2014 року можна знайти на сайті «Жінки політиці»: <http://vybory2014.wcu-network.org.ua/>

Для безкоштовного розповсюдження

Аналітичний звіт «Гендерний моніторинг парламентських виборів 2014 року» підготовлено і видано ВГО «Жіночий консорціум України» у партнерстві з Жіночою демократичною мережею (WDN) в рамках проекту «Об'єднуємося заради реформ (UNITER)», що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) та здійснюється Раст в Україні. Видання звіту стало можливим завдяки щирій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). Зміст звіту є винятковою відповідальністю ВГО «Жіночий консорціум України» та не обов'язково відображає погляди USAID, Раст або уряду США. Забороняється відтворення та використання будь-якої частини звіту у будь-якому форматі, включаючи графічний, електронний, копіювання чи використання в будь-який інший спосіб, без відповідного посилання на оригінальне джерело.

Контактна інформація для зворотного зв'язку:

Ел. скринька: info@wcu-network.org.ua

Тел.: +38-044-592-68-54

ВГО «Жіночий консорціум України»

ПРИВІТАННЯ ВІД ГОЛОВИ ВГО «ЖІНОЧИЙ КОНСОРЦІУМ УКРАЇНИ» (Марія Алексєєнко)	2
1. АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД ПОЛІТИЧНОЇ СИТУАЦІЇ ЩОДО ПОЗАЧЕРГОВИХ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ – 2014 В УКРАЇНІ (Лариса Магдюк)	3
2. ГЕНДЕРНИЙ МОНІТОРИНГ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ 2012 І 2014 РОКІВ	11
• Методологія гендерного моніторингу парламентських виборів	11
• Гендерний моніторинг партійних списків кандидатів у депутати Верховної Ради України VIII скликання (Марфа Скорик)	12
• Гендерний моніторинг передвиборчих програм політичних партій (Марфа Скорик)	16
• Гендерний моніторинг передвиборчої ситуації в одномандатних округах (Світлана Гаращенко)	30
• Гендерний моніторинг медіапростору (Віра Карайчева)	34
• Порівняльні аспекти гендерного моніторингу парламентських виборів 2012 і 2014 років (Оксана Ярош)	42
• Висновки	51
• Рекомендації	53
3. ІНФОРМАЦІЙНІ ТА РЕСУРСНІ МАТЕРІАЛИ ПРОЕКТУ	
• Про авторів та експертів проекту	54
• Ресурсні матеріали проекту	55
• Перелік скорочень	56

ПРИВІТАННЯ ВІД ГОЛОВИ ВГО «ЖІНОЧИЙ КОНСОРЦІУМ УКРАЇНИ» (Марія Алексєєнко)

Збільшення впливу жінок на рішення, які ухвалюються на національному та регіональних рівнях, є одним з пріоритетних напрямків діяльності Жіночого консорціуму України починаючи з 2006 року. Це обумовлено стабільно низьким рівнем представленості жінок у керівництві усіх гілок влади країни і нашим бажанням змінити ситуацію. Для цього ми разом з партнерами проводимо значну роботу – від вивчення проблеми, спостереження за ситуацією до проведення навчання та заходів, що мають на меті спонукати жінок до більш активної участі в обговоренні питань, які їх стосуються.

Гендерний моніторинг виборів займає у цій роботі окрему нішу і є своєрідним ноу-хау ЖКУ та Жіночої демократичної мережі. Вперше ми проводили цей комплексний оперативний аналіз участі жінок у виборах до ВРУ у 2012 році. Завдяки різним компонентам гендерного моніторингу нам тоді вдалося привернути пильну увагу журналістів до питання низького представництва жінок та проблем, з якими вони стикаються на шляху політичної кар'єри. Як наслідок, значно збільшилась кількість відповідних публікацій і сюжетів. Що, в свою чергу, актуалізувало питання низької представленості жінок у політичному житті, де домінують чоловіки, від яких значною мірою залежить розв'язання цієї проблеми. Вони все частіше коментують це питання, хоча їхні висловлювання є ще часом недостатньо продуманими, а отже, налаштовані співпрацювати з нами над його розв'язанням.

Революція гідності 2013/2014 років, а також – військова агресія РФ значною мірою активізували все населення країни. Жінки в цих подіях відіграли вагомий роль, і вже зараз ми стаємо свідками значних перетворень там, де, здавалося б, змінити ситуацію надзвичайно важко. З'явилися нові обличчя серед громадських та політичних лідерів. Частина з них потрапила до Верховної Ради після позачергових виборів у жовтні 2014 року. Шість із 50 жінок очолили парламентські комітети, також уперше жінка стала заступницею спікера ВРУ. ВГО «Жіночий консорціум України» з радістю відзначає це збільшення чисельності жінок-парламентарів у керівному складі ВРУ. Сподіваємось, що продовженням цього гарного початку стане згодом якісно інший склад всього депутатського корпусу. Маємо надію, що досягненню цієї мети сприятиме і наш другий гендерний моніторинг виборів 2014 року, результати якого презентуємо в цьому виданні.

ДЯКУЄМО ВСІМ, ХТО ДОЛУЧИВСЯ ДО ЦЬОЇ РОБОТИ ТА ПІДТРИМАВ НАС.

Партнери:

проект «Об'єднуємося заради реформ (UNITER)», що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) та програмою PACT в Україні; Жіноча демократична мережа (WDN); Міжнародний Республіканський Інститут (IRI).

Громадські об'єднання:

Київський інститут гендерних досліджень, Волинська обласна громадська організація «Гендерний центр», Хмельницький Подільський центр «Гендерна Рада», Херсонський обласний центр «Успішна жінка», Запорізький благодійний фонд «Єдність за майбутнє», Рівненське обласне об'єднання громадян «Центр підтримки громадських ініціатив «Чайка», Кіровоградська ГО «Коло».

Автори та експерти проекту «Гендерний моніторинг парламентських виборів 2014»:

Алексєєнко Марія, Гаращенко Світлана, Карайчева Віра, Магдюк Лариса, Скорик Марфа, Сльозка Євгенія, Ярош Оксана.

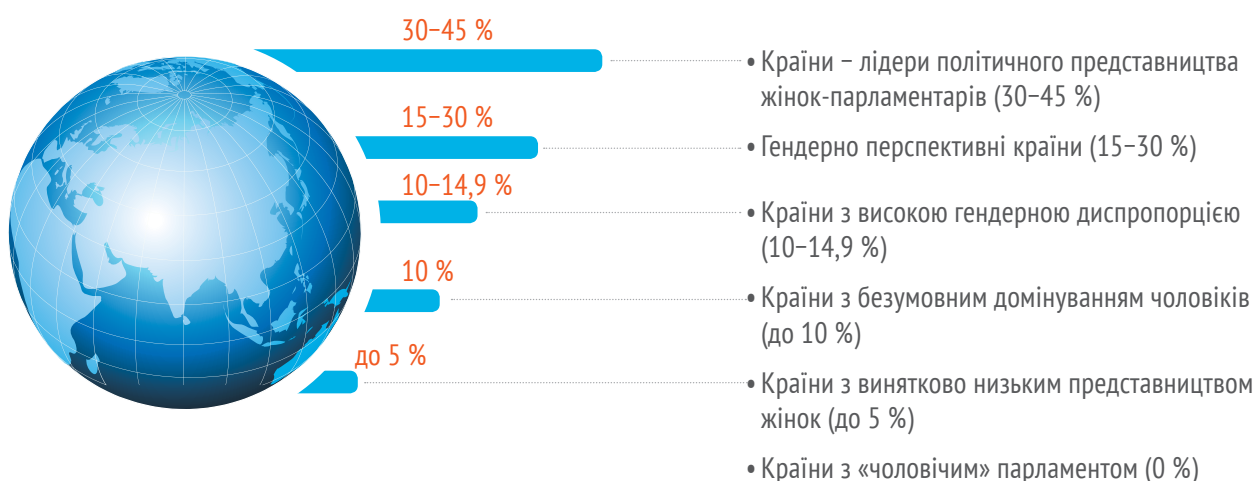
«Забезпечення рівних прав і можливостей для жінок і чоловіків в Україні, зокрема на рівні прийняття державних політичних рішень та їх практичного виконання у повсякденному житті, є важливою умовою подальшого демократичного розвитку України та збереження національних цінностей українського народу і миру на європейському просторі».

Марія Алексєєнко, голова Жіночого консорціуму України

Гендерно збалансований парламент – це не лише міжнародне зобов'язання України як держави, згідно з Декларацією цілей тисячоліття ООН та іншими міжнародними актами, а й норма вітчизняного права. Правові норми гендерної рівності закладені, крім Конституції України, у базовому, так званому «гендерному», Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». Саме тут, у ст. 1, законодавець роз'яснив сутність терміна «гендерна рівність»: «рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства». Право ще не означає можливість, тому гендерна рівність можливостей в усіх сферах життя запрацює тоді, коли норми цього закону гармонізуються з іншими, зокрема з виборчим законодавством.

Таблиця 1

ТИПОЛОГІЯ КРАЇН СВІТУ ЗА РІВНЕМ ПРЕДСТАВНИЦТВА ЖІНОК
за даними Міжпарламентського Союзу, %

Україна належить до категорії країн з високою гендерною диспропорцією. Змінювались норми і процедури виборів, законодавство, виборчі системи, а представництво жінок у Верховній Раді за всю історію незалежності України ніколи не сягало вище 10 %.

1 АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД ПОЛІТИЧНОЇ СИТУАЦІЇ ЩОДО ПОЗАЧЕРГОВИХ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ – 2014 В УКРАЇНІ (Лариса Магдюк)

З огляду на європейський вибір України, активну громадянську позицію жінок у час найскладніших випробувань, їх неперевершений патріотизм та стійкість, саме збільшення представництва жінок на рівні політичних рішень може сприяти стабілізації ситуації, забезпеченню миру та стабільного соціо-економічного розвитку. Професійна, кваліфікована підтримка жінок, які вирішують взяти участь у виборчому процесі, є необхідною складовою забезпечення рівних можливостей в Україні.

ПРОЕКТ «ГЕНДЕРНИЙ МОНІТОРИНГ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ – 2014» мав на меті підвищення загальної обізнаності громадськості про рівні можливості для обох статей у виборах до Верховної Ради України і підвищення мотивації громадян голосувати за жінок.

ЦІЛІ ПРОЕКТУ ПЕРЕДБАЧАЛИ: збирання та публікацію інформації про гендерну збалансованість у період виборчої кампанії; порівняння зібраних даних із даними моніторингу 2012 (на веб-сайті, у вигляді презентацій, інфографік та відеозв); видання електронного варіанта аналітичного дослідження під назвою «Гендерний моніторинг парламентських виборів у 2014 році» з компонентом порівняльного аналізу гендерного моніторингу виборів у 2012 і 2014 роках.

Проект також було спрямовано на підвищення поінформованості громадськості з питань гендерної рівності для жінок і чоловіків у виборчих процесах і підсилення мотивації жінок балотуватися на виборах. Однією з важливих цілей було також зробити жінок-кандидаток більш видимими для громадян шляхом щоденних публікацій на веб-сторінках¹, у Facebook-групі «Жінки і політика»², в інших інтернет-виданнях³, у національній та місцевій пресі⁴ та через проведення публічних заходів, зокрема двох прес-конференцій⁵, чотирьох регіональних прес-заходів: у Хмельницькому (29 листопада 2014 р.), Херсоні (8 грудня 2014 р.), Запоріжжі (9 грудня 2014 р.) та Рівному (10 грудня 2014 р.), всеукраїнської конференції у Києві (14 січня 2015 р.).

В інформаційній програмі, окрім традиційних, були застосовані сучасні інформаційні форми, зокрема інфографіка, відеопрезентації, прямі інтернет-відеотрансляції, та інтерактивні заходи – медіакав'ярня, прес-клуби тощо.

«Обізнаність та свідомий вибір громадян, без стереотипних упереджень, є запорукою ефективних і демократичних виборів».

Лариса Магдюк, гендерний експерт, координатор ініціативи

У ході гендерного моніторингу позачергових парламентських виборів 2014 року експерти ВГО «Жіночий консорціум України» з'ясовували: кількісні та якісні аспекти представництва жінок у виборчих списках політичних партій та у мажоритарних округах; основні проблеми, з якими стикаються жінки-кандидатки під час виборчої кампанії; рівень дотримання принципів гендерної рівності та соціальної справедливості у передвиборчих програмах партій та кандидатів; якість медійного інформування виборців про жінок-кандидатів. Для цієї роботи було застосовано комплексні індикатори гендерного моніторингу, які використовувались для аналізу чотирьох виборчих кампаній до парламенту Молдови і підтвердили свою ефективність. При побудові переліку індикаторів також були враховані результати гендерних аналізів українського суспільства, які періодично, починаючи з 1999 року, готував і публікував офіс UNDP в Україні, та результати щорічних державних доповідей зі стану забезпечення гендерної рівності в українському суспільстві, підготовлені й опубліковані Міністерством України у справах сім'ї, молоді та спорту в різні роки.

«Застосування методології гендерного моніторингу та порівняльного аналізу перебігу й результатів парламентських виборів, яка була розроблена з урахуванням міжнародних стандартів і практик інших країн, сприятиме розробленню рекомендацій, врахування яких наблизить Україну до поставлених цілей демократичного стабільного розвитку».

Марфа Скорик, експерт з гендерного моніторингу

Досягнення гендерної рівності залишалося проблемою в усі 23 роки незалежності України. Це особливо помітно на рівні виборних органів. Виборчі системи змінюються, однак представництво жінок залишається на низькому рівні. У Верховній Раді України 8-го скликання інтереси 55 % жінок-виборців (які фактично взяли участь у виборах) представляють лише 50 жінок, що пройшли до парламенту. Вперше за всю історію представництво жінок складає 11,87 %, хоча кількісно воно збільшилось лише на 6 осіб (у Верховній Раді 2012 р. було 44 жінки; у Верховній Раді 2014 р. – 50)⁶.

⁶ http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_deputat_list (станом на 22.12.2014)

1 АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД ПОЛІТИЧНОЇ СИТУАЦІЇ ЩОДО ПОЗАЧЕРГОВИХ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ – 2014 В УКРАЇНІ (Лариса Магдюк)

Згідно зі Звітом з глобального гендерного розриву 2014 року (The Global Gender Gap Report)⁷, за комплексним індексом гендерного розриву в 2014 році Україна займає 56-те місце у світі, за дотриманням політичних прав жінок – 105-те. Індекс гендерного розриву в політичних повноваженнях в Україні – 0,101 (де 0 – це повна нерівність чоловіків і жінок, 1 – цілкова рівність)⁸. Серед 142 країн за кількістю жінок у парламенті Україна посідає 118-те місце⁹.

За результатами Звіту з глобального гендерного розриву 2013 року, Україна посідала 119-те місце серед 136 країн за мірою реалізації політичних можливостей жінок та 114-те – за представленістю жінок у парламенті. І це незважаючи на те, що в Цілях розвитку тисячоліття ООН зафіксовано зобов'язання України збільшити представництво жінок у парламенті до 30 %.

Парламентські вибори 2014 року стали позачерговими через події кінця 2013 – початку 2014 року, і тому мали б бути більш демократичними, ніж у 2012 році. Демократія неможлива без забезпечення рівних можливостей приймати політичні рішення для жінок і чоловіків. Тому було важливо привернути увагу громадськості до проблеми незначної представленості жінок у виборчих процесах, відповісти на питання, якою мірою доступ до політики був гендерно збалансованим. Незважаючи на все ще низький рівень представництва жінок у Верховній Раді України 8-го скликання, цей показник підвищився порівняно з попередніми скликаннями. До того ж, уперше в історії українського парламентаризму періоду незалежності жінка стала заступником Голови Верховної Ради України¹⁰, жінки-депутатки очолили шість комітетів ВРУ VIII¹¹.

Вибори до Верховної Ради 8-го скликання (26 жовтня 2014 р.) мали **певні особливості**, які мають значення для визначення політичної волі до забезпечення рівних прав і можливостей для жінок і чоловіків, зокрема **гендерне квотування**, тобто паритетне представництво жінок і чоловіків у виборчих списках політичних партій. В Законі України «Про політичні партії в Україні»¹² визначено, що жіноче представництво у списку загальнонаціональної партії має бути не менше 30 %, але фактично у списках 20 із 29 зареєстрованих партій, поданих до ЦВК, кількість жінок була менша від передбаченої законом.

7 Там само.

8 Там само, розділ «Political empowerment».

9 Там само, розділ «Political empowerment».

10 Сироїд Оксана Іванівна.

11 http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_komitis (станом на 4.12.2014).

12 <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>/Документ № 2365-14, чинний, поточна редакція від 26.10.2014, підстава 1697-18.

«Ст. 8 Закону України «Про політичні партії» згідно із Законом України № 709-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства з питань проведення виборів» від 21 листопада 2013 року, що вступив у дію 1 лютого 2014 року, доповнилась пунктом 10 такого змісту: «... розмір квот, що визначає мінімальний рівень представництва жінок і чоловіків у виборчому списку кандидатів у народні депутати України від партії у загальнодержавному окрузі і має становити не менше 30 відсотків від загальної кількості кандидатів у виборчому списку»¹³.

ВГО «Жіночий консорціум України» зверталася з офіційним громадським запитом щодо того, яким чином Центральною виборчою комісією враховувалася принцип квотування, чому він не був витриманий і чому партії, які порушують закон, взагалі були зареєстровані. Відповідь надійшла своєчасно, проте була загально-офіційною.

«Необхідно відзначити, що підстави для відмови в реєстрації кандидатів, висунутих чи політичними партіями, чи шляхом самовисування, визначаються виключно Законом «Про вибори народних депутатів України». Зокрема, частина перша статті 60 Закону визначає лише 7 підстав для відмови у реєстрації кандидатів. Цей вичерпний перелік не може бути розширений жодним іншим способом. Звісно, в Законі «Про політичні партії» є норма про 30-відсоткове представництво жінок у складі вибраних органів. Але цю норму не можна буде реалізувати доти, поки вона не буде прописана у виборчому законі. Або, принаймні, поки у виборчому законі не буде відсилки до Закону «Про політичні партії». Ця норма носить обов'язковий характер, але немає механізму її застосування. Вона фактично залишається декларативною».

Коментар Андрія Магери, заступника голови ЦВК¹⁴

До згаданих 7 підстав належать такі: 1) порушення вимог частин четвертої, п'ятої статті 52 Закону України «Про вибори народних депутатів України»¹⁵ (тобто внесення особи до списку двох чи більше політичних партій або членство самовисуванця у політичній партії); 2) відсутність документів, яких вимагає закон; 3) припинення кандидатом у депутати громадянства України; 4) вибуття особи за межі України для проживання чи з метою отримання політичного притулку; 5) визнання особи неієздатною; 6) набуття законної сили обвинувальним вироком суду щодо особи кандидата за скоєння умисного злочину; 7) виявлення обставин, які позбавляють особу, висунуту кандидатом у депутати, права бути обраною депутатом відповідно до статті 9 Закону (наприклад, коли особа не проживає на території України протягом останніх 5 років).¹⁶

¹³ <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/709-18>

¹⁴ <http://povaha.org.ua/predstavnytstvo-zhinok-u-parlamenti-zroslo-mensh-nizh-na-15-scho-vplynulo-na-tsej-rezultat/>

¹⁵ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4061-17>

¹⁶ <http://povaha.org.ua/predstavnytstvo-zhinok-u-parlamenti-zroslo-mensh-nizh-na-15-scho-vplynulo-na-tsej-rezultat/>

1 АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД ПОЛІТИЧНОЇ СИТУАЦІЇ ЩОДО ПОЗАЧЕРГОВИХ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ – 2014 В УКРАЇНІ (Лариса Магдюк)

Моніторинг репрезентативності жінок у виборчих списках партій на парламентських виборах – 2014 дав підстави для висновку про суттєві відмінності у прохідній та списковій гендерній паритетності виборчих списків партій.

«Жіночий чинник на виборах до Верховної Ради 8-го скликання посилюється. Зросла кількість жінок-кандидаток по загальнодержавному багатомандатному та на одномандатних виборчих округах. Спостерігаємо деяке підвищення партійної гендерної культури, однак виборчі списки політичних партій засвідчують, що жінкам удвічі легше потрапити до партійних списків, аніж до їх прохідної частини. Тому законодавчу норму щодо 30-відсоткового гендерного квотування варто деталізувати й гармонізувати з іншими виборчими законами. Завдання громадськості – вимагати від органів влади, що контролюють виборчий процес, посилення відповідальності за невиконання норми гендерного квотування».

Оксана Ярош, експерт проекту

Варто відзначити особливості щодо **забезпечення доступу громадян України до реалізації свого конституційного виборчого права** в 2014 році.

«Забезпечення доступу жінок і чоловіків до реалізації свого виборчого права є одним з базових питань забезпечення рівних прав і можливостей, відповідно до національного та міжнародного нормативно-правового регулювання. Під час парламентських виборів 2014 року це питання стало актуальним з огляду на наявність виборців, які перебували в зоні АТО, переважно чоловіків, та тимчасово переселених людей, переважно жінок, які не мали можливості повною мірою практично реалізувати своє виборче право, незважаючи на заходи з боку держави».

Лариса Магдюк, гендерний експерт, координатор ініціативи

У зв'язку з відторгненням Автономної Республіки Крим та м. Севастополя (березень 2014 р.)¹⁷ і особливим станом на тимчасово окупованій території України та в районах проведення АТО (Луганська й Донецька області) виникла необхідність реалізації спеціальних заходів та створення додаткових умов для участі у парламентських виборах великої кількості українських громадян. На розгляд було внесено кілька законопроектів¹⁸, зокрема Закон про внесення змін до Закону України «Про вибори народних депутатів України» (щодо порядку проведення виборів в одномандатних округах, у межах яких знаходяться адміністративно-територіальні одиниці, у яких проводиться антитерористична операція) (№ 5123, партія «Свобода») та ін.

¹⁷ <http://uk.wikipedia.org/wiki>

¹⁸ № 5123 від 01.10.2014; http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52251

У результаті цілеспрямованих заходів уряду, Центральної виборчої комісії, наполегливої діяльності правозахисних громадських організацій, громадських активістів мешканці тимчасово окупованих територій могли проголосувати будь-де в Україні¹⁹, проте значна кількість людей з різних причин не скористалися цією можливістю. За результатами незалежних спостережень²⁰, у позачергових виборах народних депутатів України 26 жовтня 2014 року взяли участь лише 52,42 % громадян, що в абсолютних цифрах складає 16 004 057 осіб. За даними Національного екзит-полу, проведеного Фондом «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучерова²¹, участь у виборах взяли лише 44 % молодих людей (від 18 до 29 років), серед вікової групи від 30 до 39 років – близько 60 %, найбільш електорально активними були вікові групи від 40 до 49 років (67 %) і від 50 до 59 років (70 %). Серед тих, хто голосував на виборчих дільницях, представники вікової групи від 60 років і старше склали 55 %. Але якщо виходити з того, що до тих, хто голосував удома, належать переважно люди, яким за 60, можна визначити, що у виборах взяли участь близько 60 % представників найстаршої вікової групи. На селі участь у голосуванні взяли 65 % виборців, тоді як у містах лише 58 %. Стосовно участі чоловіків і жінок можна констатувати, що у виборах більш активними були чоловіки (61 %), аніж жінки (59 %). На тих дільницях, які були відкриті на Луганщині, рівень досяжності становив 61 %, на Донеччині – 79 %. Хоча загалом у цих регіонах відсоток громадян, які взяли участь у виборах, з огляду на поточну ситуацію був найнижчим по країні: на Донеччині – 3 %, на Луганщині – 5 %²².

Під час гендерного моніторингу було визначено **відмінності щодо віку, освіти, зайнятості жінок-кандидаток по одномандатних виборчих округах.**

**Портрет жінки – кандидата в депутати
по одномандатних виборчих округах
Верховної Ради у 2014 році**

«На виборах 2014 року 10,5 % кандидаток мали середню або середню спеціальну освіту, що перевищує показник минулих виборів до Верховної Ради. Серед сфер зайнятості у кандидаток переважають статуси «безробітна», «керівник» чи «наймана працівниця бізнес-структури»; «підприємець» та «державний службовець» мають приблизно однакову представленість серед кандидаток. Найменш представлені були студенти та військовослужбовці, які в 2014 році балотуються вперше».

Світлана Гаращенко, експерт проекту

19 http://zik.ua/ua/news/2014/09/17/meshkantsi_tymchasovo_okupovanyh_terytoriy_mozhut_proglasovuvaty_budde_v_ukrainy_yurysty_524106

20 <http://www.corruption.net/index.php/component/k2/item/6928-prychyny-nyzkoi-aktyvnosti-vybortsiv-na-vyborakh-26-zhovtnia-2014-roku-ta-riven-lehitymnosti-novoobranikh-sluh-narodu>

21 <http://www.dif-exitpoll.org.ua/ua/novini/1311.htm>

22 <http://www.dif-exitpoll.org.ua/ua/novini/1311.htm>

1 АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД ПОЛІТИЧНОЇ СИТУАЦІЇ ЩОДО ПОЗАЧЕРГОВИХ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ – 2014 В УКРАЇНІ (Лариса Магдюк)

Певні відмінності були спостережені й **у медійному супроводі** парламентських виборів 2014 року. Проект передбачав гендерний моніторинг медіасупроводу виборчого процесу.

«Як і на попередніх виборах, у 2014 році висвітлення діяльності жінок було пропорційним їх представленості, а інформаційний тон опису – однаковий як для жінок, так і для чоловіків. Головна відмінність – жінки стали більш помітними. Їх стало «більше видно», зокрема й завдяки саморекламі».

Віра Карайчева, медіаексперт проекту

Аналітичний звіт за результатами проекту «Гендерний моніторинг парламентських виборів в 2014 році» окрім аналітичного огляду політичної ситуації щодо позачергових парламентських виборів – 2014 в Україні (Вступна частина) представляє більш детальну інформацію про методологію, результати гендерного моніторингу (партійних списків, програм, медіамоніторингу), порівняльний аналіз виборів 2012 і 2014 років, інформацію про авторів-експертів проекту, регіональні прес-заходи, ресурсні матеріали, висновки та рекомендації щодо посилення гендерного потенціалу Верховної Ради України.

МЕТОДОЛОГІЯ ГЕНДЕРНОГО МОНІТОРИНГУ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ

МЕТОДОЛОГІЯ ГЕНДЕРНОГО МОНІТОРИНГУ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ полягала у кількісному та якісному оцінюванні гендерної складової позачергових виборів до Верховної Ради України 2014 року з урахуванням порівняльного аспекту. Гендерний моніторинг охоплював кілька завдань: а) аналіз гендерного компонента передвиборчих програм політичних партій та виборчих списків кандидатів у депутати; б) гендерний аналіз кандидаток в одномандатних виборчих округах; в) гендерний аналіз медіапростору виборчої кампанії 2014 року; г) порівняльний аналіз гендерних аспектів парламентських виборів 2012 і 2014 років; д) популяризацію проблеми доступу та участі жінок у виборчому процесі. Бралися до уваги також зміни у законодавстві та забезпечення доступу до виборчого процесу у зв'язку з воєнними діями у Донецькій, Луганській областях та анексією АР Крим і м. Севастополя.

ГЕНДЕРНИЙ МОНІТОРИНГ КАНДИДАТОК В ОДНОМАНДАТНИХ ВИБОРЧИХ ОКРУГАХ спирався на такі критерії: кількісні показники жінок-кандидаток; співвідношення жінок-самовисувиниць і кандидаток, висунених політичними партіями; рейтинг областей за представництвом жінок – кандидаток в народні депутати; середній вік кандидаток-мажоритарниць, їх освіта, сфера професійної зайнятості; зміст передвиборчих програм кандидаток в одномандатних виборчих округах.

ГЕНДЕРНЕ ОЦІНЮВАННЯ ПЕРЕДВИБОРЧИХ ПРОГРАМ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ базувалося на методиці молдовського Центру «Партнерство для розвитку» (CPD – «Partnership For Development» Center), яка була адаптована з урахуванням тематики та пріоритетів української ситуації. Вона передбачає оцінювання текстів партійних програм за 13 комплексними індикаторами, кожен з яких складається з 3-4 конкретних показників, за якими обраховувалась загальна сума балів по кожному індикатору для кожної з партій. Кожен індикатор виявляв наявність/відсутність тематики рівності в одній із відокремлених суспільних сфер, а представленість інтересів міноритарної гендерної групи розглядалась як індикатор стану гендерної рівності у певній сфері.

ГЕНДЕРНИЙ АНАЛІЗ МЕДІАПРОСТОРУ ВИБОРЧОЇ КАМΠΑНІЇ 2014 РОКУ ґрунтувався на виявленні гендерних особливостей кількісних, змістових та ілюстративних показників публікацій, пов'язаних із виборчим процесом. У рамках гендерного моніторингу парламентських виборів здійснювався зріз інтернет-простору з метою висвітлення участі жінок у виборчому процесі. Особлива увага була приділена сайту «Жінки у політиці» (<http://vybory2012.wcu-network.org.ua>), спеціалізованому інтернет-ресурсу, а також спеціалізованій сторінці у Facebook «Жінки і політика» (<https://www.facebook.com/groups/politicalwomen>). Проводився моніторинг та облік відвідувань в інтернет-ресурсах з урахуванням гендерної складової: у період реалізації проекту кількість публікацій налічувала щоденно до п'яти статей, повідомлень, графічних матеріалів. Серед відвідувачів згаданого сайту гендерна пропорція була така: жінки – 46 %; чоловіки – 54 %.

ГЕНДЕРНИЙ МОНІТОРИНГ ПАРТІЙНИХ СПИСКІВ КАНДИДАТІВ У ДЕПУТАТИ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ VIII СКЛИКАННЯ (Марфа Скорик)

В 2014 році у Центральній виборчій комісії (ЦВК) було зареєстровано 52 політичні партії – суб'єкти виборчого процесу, однак тільки 29 із них зареєстрували своїх кандидатів у народні депутати України, які балотувалися у загальнодержавному багатомандатному виборчому окрузі (див. табл. 2).

Таблиця 2

ПАРТІЇ, ЯКІ ЗАРЕЄСТРУВАЛИ ВИБОРЧІ СПИСКИ КАНДИДАТІВ У ДЕПУТАТИ²³, кількість осіб

№	Назва партії – суб'єкта виборчого процесу	Зареєстрованих кандидатів, загалом	Зареєстрованих кандидаток-жінок	Зареєстрованих кандидатів-чоловіків
1	Радикальна партія Олега Ляшка	219	65	154
2	Партія «Солідарність жінок України»	61	45	16
3	Політична партія «Інтернет-партія України»	17	3	14
4	Політична партія «Опозиційний блок»	194	64	130
5	Політична партія «НАРОДНИЙ ФРОНТ»	221	68	153
6	Політична партія «5.10»	173	42	131
7	Політична партія «Всеукраїнське аграрне об'єднання «ЗАСТУП»	183	60	123
8	Партія «ВІДРОДЖЕННЯ»	89	7	82
9	Політична партія «НОВА ПОЛІТИКА»	36	9	27
10	Політична партія «Єдина Країна»	27	4	23
11	Політична партія «Сила Людей»	37	15	22
12	Політична партія «Всеукраїнське об'єднання «Свобода»	206	29	177
13	Національна Демократична партія України	14	4	10
14	Комуністична партія України	205	54	151
15	Політична партія «Об'єднання «САМОПОМІЧ»	60	14	46
16	Політична партія «Всеукраїнське політичне об'єднання «УКРАЇНА – ЄДИНА КРАЇНА»	92	16	76
17	Політична партія «ПРАВИЙ СЕКТОР»	31	3	29
18	Політична партія «Україна майбутнього»	51	7	44
19	Ліберальна партія України	81	22	59
20	Партія Зелених України	52	12	40
21	Українська партія «Зелена планета»	98	19	79
22	Політична партія «Блок Петра Порошенка»	193	36	157
23	Політична партія «Сила і Честь»	72	20	52
24	Політична партія «Конгрес Українських Націоналістів»	4	0	4
25	Партія Сергія Тігіпка «Сильна Україна»	201	60	141
26	Політична партія «Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина»	213	65	148
27	Політична партія «Громадянська позиція (А. Гриценко)»	146	17	129
28	Політична партія «Блок лівих сил України»	109	32	77
29	Політична партія «Громадянський рух України»	34	3	31

²³ За даними ЦВК, <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/wp400?PT001F01=910#>

На сьогодні нами проаналізовано партійні списки 9 із 29 партій, а саме:

- Всеукраїнського об'єднання «Свобода»;
- Комуністичної партії України;
- Всеукраїнського політичного об'єднання «УКРАЇНА – ЄДИНА КРАЇНА»;
- політичної партії «ПРАВИЙ СЕКТОР»;
- Ліберальної партії України;
- Партії Зелених України;
- політичної партії «Конгрес Українських Націоналістів»;
- партії Сергія Тігіпка «Сильна Україна»;
- політичної партії «Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина».

Ми розглядали два основні показники – співвідношення кандидаток-жінок і кандидатів-чоловіків у партійних списках цих політичних сил та присутність жінок у першій десятці партійного списку.

Як показав проведений аналіз, лише меншість політичних партій всерйоз сприйняла довгі дебати експертів та зацікавлених жіночих організацій про необхідність забезпечення повноцінного жіночого представництва та залучила кандидаток-жінок на рівні 30 % від загальної кількості кандидатів від партії.

Варто відзначити, що серед тих, чиї партійні списки було нами проаналізовано, це «старі» політичні сили – Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина» Юлії Тимошенко та партія Сергія Тігіпка «Сильна Україна», які мали час та можливість ознайомитися з вимогами гендерної рівності й почати втілювати їх.

Втім, детальніші результати варто представити по завершенні аналізу партійних списків усіх політичних сил.

На сьогодні результати проаналізованих нами списків політичних партій такі:

1. ВСЕУКРАЇНСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ «СВОБОДА»

29 жінок з 206 кандидатів у списку ВОС, що становить 1/10. У першій десятці цієї політичної партії немає жодної жінки. Лише у другій десятці з'являється перша кандидатка-жінка – Галина Чорна. Її номер у списку – 19.

Наступні жінки з'являються вже у четвертій десятці списку цієї політичної партії. Це Ярина Вайда, № 33, нинішня заступниця міністра соціальної політики України, відповідальна за ведення політики гендерної рівності, Наталія Федорович, № 36, та Анастасія Сніжна, № 38 списку ВОС.

Концентрація жінок у списку цієї партії різко й помітно виростає наприкінці списку.

2. КОМУНІСТИЧНА ПАРТІЯ УКРАЇНИ

Має у списку 54 жінки із 205 кандидатів, тобто чверть. Однак у першій п'ятірці жінка тільки одна – Катерина Самойлик, 3-й номер партійного списку.

Крім неї, у другій десятці кандидує до парламенту Алла Александровська (№ 13), далі, вже у третій десятці, є ще дві кандидатки-жінки – Лідія Закусиловата і Вікторія Дем'янчук, 21-й та 22-й номери партійного списку КПУ відповідно.

3. ВСЕУКРАЇНСЬКЕ ПОЛІТИЧНЕ ОБ'ЄДНАННЯ «УКРАЇНА – ЄДИНА КРАЇНА»

Жінки-кандидатки складають до 1/6 від загальної кількості кандидатів цієї молоді політичної сили – 16 жінок із 92 кандидатів.

Причому в першій частині партійного списку в кожній десятці ми знаходимо одну кандидатку жіночої статі. У першій десятці це Євтухова Лариса, № 8, і далі відповідно: Першина Наталія, № 13, у другій, Лягіна Олена, № 21, у третій, Мініна Олена, № 37, у четвертій десятці, і так далі.

Частота розміщення жіночих прізвищ наприкінці списку цього політичного об'єднання також зростає.

4. ПОЛІТИЧНА ПАРТІЯ «ПРАВИЙ СЕКТОР»

Жінки – кандидатки «Правого сектора» нечисленні, їх 3 із 31 кандидата, тобто 1/10. Але цікаво, що дві з них увійшли в першу десятку партійного списку ПС: Олена Білозерська, 2-й номер, та Олена Карп'юк, 7-й.

Третя кандидатка-жінка у партійному списку ПС – Наталія Барсук, 28-ме місце.

5. ЛІБЕРАЛЬНА ПАРТІЯ УКРАЇНИ

До виборчого списку Ліберальної партії України входять 22 жінки із 81 кандидата, що складає чверть від загальної кількості. Але у першій десятці жінка лише одна. Це Діана Бобровська, вона четверта у списку.

У другій десятці цієї партії ще 3 кандидатки-жінки: Вікторія Парада на 12-му, Лідія Григор'єва на 13-му та Наталія Панова на 15-му місці. Втім, з огляду на незначні шанси цієї партії отримати підтримку виборців, ці місця важко назвати прохідними.

6. ПАРТІЯ ЗЕЛЕНИХ УКРАЇНИ

У виборчому списку цієї партії 12 жінок із 52 кандидатів, що складає трохи більше чверті від їхньої загальної кількості.

Дві з них, Лариса Шевчук (№ 6) та Тетяна Бодун (№ 8), увійшли до першої десятки виборчого списку.

7. ПОЛІТИЧНА ПАРТІЯ «КОНГРЕС УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ»

Тут усе «скромно й зі смаком»: 4 кандидати, жодної жінки.

8. ПАРТІЯ СЕРГІЯ ТІГІПКА «СИЛЬНА УКРАЇНА»

Третину – 60 із 201 кандидата – складають жінки у партійному списку «Сильної України» Сергія Тігіпка. Причому дві з них, Світлана Фабрикант та Лариса Мельничук, належать до першої десятки виборчого списку цієї політичної партії (№№ 3 та 7 відповідно).

Однак надалі картина не видається аж такою райдужною – наступні кандидатки з'являються з великим інтервалом: одна в третій десятці (Анастасія Макарова, її номер у виборчому списку – 27) та ще дві в четвертій (Олена Вакуленко, 33-тє місце, та Катерина Юрченко, 36-тє).

Висока концентрація жінок – на рівні 4 кандидаток з 10 – проявляється вже після 70-х номерів виборчого списку цієї політичної сили.

9. ПОЛІТИЧНА ПАРТІЯ «ВСЕУКРАЇНСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ «БАТЬКІВЩИНА»

Політична партія «Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина» має у списку 65 жінок із 213 кандидатів (понад третину – 32,7 %), «ударну» порівняно з іншими політичними силами кількість жінок у першій та другій десятках. У першій – Надія Савченко та сама Юлія Тимошенко, які кандидують відповідно на 1-му та 2-му місцях партійного списку «Батьківщини», а також Альона Шкрум, № 3 списку.

Жінки-кандидатки другої десятки цієї партії – відомі політики Олександра Кужель (№ 16) та Олена Кондратюк (№ 18).

Загалом видно, що ця партія намагалася гендерно збалансувати список, і жінки-кандидатки доволі рівномірно представлені в кожній його частині. Хоча тенденції «зсовувати» жінок униз партійного списку не уникла й ця політична сила – так, починаючи із сотого номера, присутність кандидаток-жінок у кожній десятці зростає.

ГЕНДЕРНИЙ МОНІТОРИНГ ПЕРЕДВИБОРЧИХ ПРОГРАМ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ (Марфа Скорик)

У гендерному моніторингу презентовано результати аналізу передвиборчих програм 29 політичних партій, що висували своїх кандидатів по загальнодержавному багатомандатному виборчому округу (партійні виборчі списки). Загалом ЦВК зареєструвало 52 політичні партії – суб'єктів виборчого процесу, однак тільки 29 із них зареєстрували своїх кандидатів у народні депутати України, які балотувалися у загальнодержавному багатомандатному виборчому окрузі. Ще 18 партій не формували своїх партійних списків, але висували кандидатів у мажоритарних округах. Програми цих партій у представленому звіті не розглядалися.

1. ПРОБЛЕМАТИКА РІВНОСТІ ЖІНОК І ЧОЛОВІКІВ НЕ ОТРИМАЛА ОЧІКУВАНОГО РОЗВИТКУ

Трендом цього року, безперечно, стало «перетікання» питань рівності зі сфери риторики, застосованої у передвиборчих політичних програмах, у сферу політичної дії.

На попередніх виборах ми спостерігали доволі помітні згадки самого концепту прав людини, апеляції до демократії, потреб становлення громадянського суспільства та потреби українського суспільства в демократичних процедурах. Відповідно, зустрічались окремі згадки про права жінок та питання гендерної рівності, і принаймні дві партії, УДАР та Партія регіонів, винесли відповідні положення в передвиборчі партійні програми. Тоді ми відзначали, що такі згадки були радше символічними жестами, аніж демонстрацією свідомого ставлення тієї чи іншої політичної сили до питань рівності.

Під час цих виборів спостерігаємо відсутність риторики про рівність та/чи права людини як такі, бо домінують інші теми – такі як реформа державного управління, податкова реформа та питання оборони. Тематика прав людини в принципі не задіяна. Водночас, практично не задіяний під час попередніх виборів показник 2 нашого гендерного оцінювання – «Система квот, застосована щодо власних кадрів партії» – на цих виборах, навпаки, проявився дуже потужно. Тобто доволі багато політичних партій ввели значущий відсоток жінок-кандидаток у свої партійні списки.

Ми пояснюємо це в першу чергу тією надпотужною інформаційно-лобістською кампанією, що пройшла влітку – на початку осені 2013 року. Український уряд саме збирався підписувати угоду з ЄС, що передбачало гармонізацію національного законодавства з європейським – і отже, включало зобов'язання забезпечити гендерну рівність у політичному представництві. Наслідком цього наміру стали три законопроекти щодо гендерних квот у партійних списках – урядовий (поданий тодішнім міністром соціальної політики Н. Королевською) та запропоновані групами І. Бережної (Партія регіонів) та І. Геращенко (партія УДАР). Законопроекти доволі активно обговорювалися в медіа та в експертних середовищах. Однак, хоча жоден з них так і не був прийнятий, за результатами їх обговорення були прийняті уточнення до ЗУ «Про політичні партії в Україні», статтю 8 якого доповнили пунктом 10: «... розмір квот, що визначає мінімальний рівень представництва жінок і чоловіків у виборчому списку кандидатів у народні депутати України від партії у загальнодержавному окрузі і має становити не менше 30 відсотків загальної кількості кандидатів у виборчому списку».

Вісім партій із проаналізованих 29 виконали цю законодавчу норму: Радикальна партія Олега Ляшка, політична партія «НАРОДНИЙ ФРОНТ», політична партія «Опозиційний блок», Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина», партія «Солідарність жінок України», Всеукраїнське аграрне об'єднання «ЗАСТУП», партія Сергія Тігіпка «Сильна Україна» та політична партія «Блок лівих сил України».

І ще три партії майже впритул наблизилися до виконання цієї норми: Ліберальна партія України, Національна Демократична партія України (по 29 % жінок у партійних списках) та політична партія «Сила і Честь» (28 % жінок-кандидаток).

Натомість пропрезидентський «Блок Петра Порошенка» включив у свій виборчий список тільки 23 % жінок.

2. ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ – РОЗКІШ, ЯКУ МОЖУТЬ СОБІ ДОЗВОЛИТИ ТІЛЬКИ ЗНАНІ Й ШАНОВАНІ ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ

Втім, незважаючи на це, другим важливим трендом ми вважаємо те, що, як і на попередніх виборах, спостерігається порівняно потужніше включення індикаторів гендерної проблематики у програми партій, що належать до старих, традиційних і домінуючих або просто великих і потужних партійних сил чи об'єднань (і їхніх сателітних утворень) порівняно з новоствореними та/або маргінальними. Подібну тенденцію ми відзначали й оцінюючи партійні програми виборів до ВРУ 2012 року. Тоді теж було видно, що «програми саме цих партій містять найбільше і розгалужених положень, релевантних питанням гендерної рівності».

3. ПОКАЗНИКИ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У ПРОГРАМАХ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ

Результати оцінювання передвиборчих програм партій ми публікували на сайті <http://vybory2014.wcu-network.org.ua/party>. Розглянемо показники окремих політичних партій.

Партії були нами відрейтинговані за сумою показників гендерної рівності, що простежувалися у їхніх програмах (див. табл. 3; кольором та шрифтом виділено показники партій – лідерів виборчих перегонів).

Як бачимо, загалом показники дуже низькі. Максимальне значення за балами сукупного гендерного оцінювання передвиборчих партійних програм (ГО ПП), а його ми спостерігаємо у такої далеко не провідної політичної сили, як Ліберальна партія України, ледве сягає 25 % від максимально можливого.

Таблиця 3
РЕЙТИНГ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ ЗА СУКУПНИМ ПОКАЗНИКОМ ГЕНДЕРНОГО ОЦІНЮВАННЯ

Політична партія, назва	Всього балів	% від макс. значення
Ліберальна партія України	33	25
Політична партія «Об'єднання «САМОПОМІЧ»	30	23
Політична партія «Сила Людей»	28	21
Політична партія «Громадянська позиція» (Анатолій Гриценко)	28	21
Радикальна партія Олега Ляшка	27	21
Політична партія «Блок лівих сил України»	27	21
Комуністична партія України	26	20
Політична партія «Опозиційний блок»	25	19
Політична партія «ПРАВИЙ СЕКТОР»	20	15
Політична партія «НАРОДНИЙ ФРОНТ»	19	15
Партія «ВІДРОДЖЕННЯ»	18	14
Політична партія «Всеукраїнське об'єднання «Свобода»	18	14
Партія Зелених України	18	14
Політична партія «Конгрес Українських Націоналістів»	18	14
Політична партія «Всеукраїнське аграрне об'єднання «ЗАСТУП»	17	13
Політична партія «Всеукраїнське політичне об'єднання «УКРАЇНА – ЄДИНА КРАЇНА»	17	13
Партія «Солідарність жінок України»	16	12
Партія Сергія Тігіпка «Сильна Україна»	15	11
Політична партія «Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина»	14	11
Політична партія «Єдина Країна»	12	9
Політична партія «5.10»	11	8
Партія «Блок Петра Порошенка»	10	8
Політична партія «Громадянський рух України»	9	7
Українська партія «Зелена планета»	8	6
Політична партія «Сила і Честь»	8	6
Політична партія «Інтернет-партія України»	7	5
Політична партія «Національна Демократична партія України»	7	5
Політична партія «НОВА ПОЛІТИКА»	2	1
Політична партія «УКРАЇНА МАЙБУТНЬОГО»	1	0,8

* Максимальне значення – 130 балів.

Партії – лідери перегонів, що мають відносно високі значення за сукупним показником ГО ПП, – це «Об'єднання «САМОПОМІЧ», яке набрало 23 % із можливих 100; політична партія «Сила Людей», лідер якої Олександр Солонтай цікавився питаннями забезпечення гендерної рівності й сприяв проведенню відповідних тематичних внутрішньопартійних заходів (21 %), а також ПП «Громадянська позиція» Анатолія Гриценка зі значною присутністю представниць та представників Демальянсу, політичної сили, у якій також велися доволі широкі внутрішньопартійні дискусії щодо питань прав людини та забезпечення прав жінок у політичному представництві. Показник останньої склав біля 20 %, як і результат оцінювання Радикальної партії Олега Ляшка.

4. ЗМІЩЕННЯ АКЦЕНТІВ У РОЗУМІННІ РІВНОСТІ – ІЗ ЗОСЕРЕДЖЕНОСТІ НА ПИТАННЯХ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДО ПРОБЛЕМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНОСТІ У ПОЛІТИЧНОМУ ПРЕДСТАВНИЦТВІ, БЕЗПЕКИ ТА ПРОТИДІЇ ЗБРОЙНОМУ НАСИЛЬСТВУ

Відносно новим явищем цих виборів стала ситуація з Комуністичною партією, яка не тільки не виграла перегонів, а й продемонструвала падіння за ключовими показниками гендерного оцінювання. Нагадаємо, що ще на попередніх виборах КПУ була «законодавицею» у питаннях рівності – вона демонструвала високі показники гендерно чутливої риторики, і, власне, саме в її тренді рухалися інші політичні партії, причому незалежно від їхнього місця у політичному спектрі. Це було зумовлено добре розробленими напрямками соціальної політики часів СРСР, що практично без змін калькувалися у передвиборчі програми КПУ від одних виборів до інших. Водночас, не всі напрямки гендерного оцінювання перекривалися досвідом соцполітики СРСР. Тому суттєві для впровадження гендерної рівності показники, що стосувалися гендерно зумовленого насильства, фізичної безпеки, рівності у прийнятті рішень тощо, жодним чином не могли бути відображені в програмі КПУ і, як правило, не знаходили відгуку і в передвиборчих програмах інших політичних сил.

У 2014 р. ця ситуація різко змінилася, передовсім за рахунок зростання значень показників політичного представництва (гендерних квот у партійних списках), практично не задіяних у партійних програмах парламентських виборів–2012, та показників за критерієм протидії насильству (забезпечення фізичної безпеки). Остання зміна, по за сумнівом, викликана військовою агресією, що оголила проблему беззахисності населення, зокрема жінок та дітей. Цей напрямок ще підсилює перехід окремих політичних партій до ліберальної риторики, з наголосом саме на безпеці. Тобто можна говорити про те, що, за результатами нашого гендерного оцінювання, політичні партії загалом вирвалися з лещат державного патерналізму і централізації на соціальному захисті й побачили ще один дуже важливий напрямок забезпечення життєдіяльності громадян – захист особи, зокрема жінки, від різних форм структурного насильства. (Детальніше ці результати ми представимо в ході розгляду конкретних індикаторів). Хоча рівень цього усвідомлення і не варто перебільшувати, бо поки що він зумовлений ситуативними чинниками (війною).

5. ПАРТІЇ – ЛІДЕРИ ВИБОРЧИХ ПЕРЕГОНІВ, ЯК ПРАВИЛО, ДЕМОНСТРУЮТЬ ВИЩІ ПОКАЗНИКИ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ СУКУПНОГО ГЕНДЕРНОГО ОЦІНЮВАННЯ ЇХНІХ ПРОГРАМ ПОРІВНЯНО З ПАРТІЯМИ – НЕ ЛІДЕРАМИ

Заслугує на увагу також те, що партії, які виграли виборчі перегони чи бодай були помітні під час них, розташовуються переважно у високому (жовтий колір) та середньому (блакитний колір) значеннєвих блоках нашого рейтингу. Тоді як партії, що не набрали вагомої кількості голосів виборців, переважно мають низький рейтинг і за сукупним показником гендерного оцінювання, за винятком «Блоку Петра Порошенка».

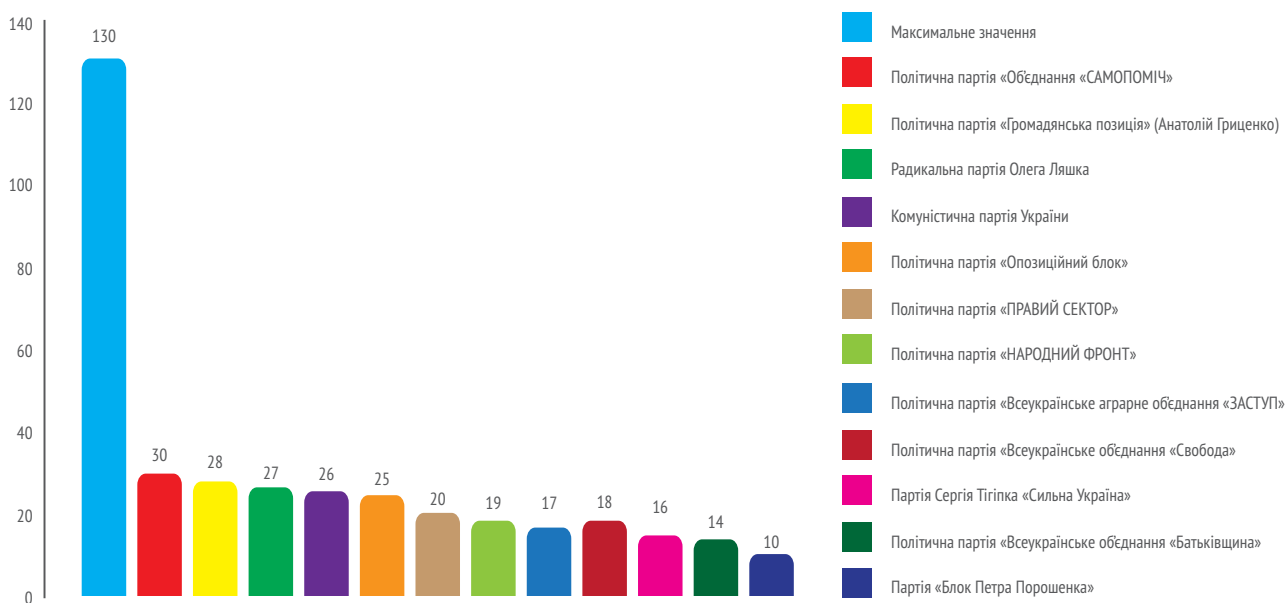
Партіями-лідерами за сукупним показником гендерного оцінювання стали Ліберальна партія України (33 бали), політична партія «Об'єднання «САМОПОМІЧ» (30) та близька до Всеукраїнського об'єднання «Батьківщина» політична партія «Сила Людей» (28).

Цікаво і те, що партії правого спектру за результатами гендерного оцінювання їхніх передвиборчих програм мають не найнижчі показники і доволі упевнено локалізуються у верхній частині рейтингового списку зі значеннями у 20 балів. «Старі» політичні сили переважно локалізуються в середній частині рейтингового списку з коридором значень 20–10 балів – як-от «Сильна Україна» Сергія Тігіпка з сукупним результатом 15 балів чи Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина» з близьким показником у 14, або ж 11 % від максимально можливого значення.

Найнижчі результати сукупного гендерного оцінювання мають маловідомі та маловпливові Національна Демократична партія України (7 балів), партія «НОВА ПОЛІТИКА» (2) та партія «УКРАЇНА МАЙБУТНЬОГО» (1 бал). Детальніше показники комплексного гендерного оцінювання передвиборчих програм партій-лідерів представлено на діаграмі.

Діаграма 1

ПОКАЗНИКИ КОМПЛЕКСНОГО ГЕНДЕРНОГО ОЦІНЮВАННЯ ПЕРЕДВИБОРЧИХ ПРОГРАМ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ – ЛІДЕРІВ, 2014

Загалом таких партій дванадцять, оскільки ми внесли до переліку лідерів виборчих перегонів не лише ті партії, що виграли вибори і подолали 5-відсотковий рубіж, а й ті політичні сили, які набрали відносно значну кількість голосів виборців – 1 і більше відсотків.

Тобто, окрім нині вже парламентських політсил – Політичної партії «Об'єднання «САМОПОМІЧ», Радикальної партії Олега Ляшка, політичних партій «Опозиційний блок», «НАРОДНИЙ ФРОНТ», Всеукраїнського об'єднання «Батьківщина» та партії «Блок Петра Порошенка» – об'єктами нашого огляду стали й політична партія «Всеукраїнське об'єднання «Свобода», щодо подолання якою прохідного бар'єру до останнього трималась інтрига – Комуністична партія України, партія Сергія Тігіпка «Сильна Україна», «ПРАВИЙ СЕКТОР» та Всеукраїнське аграрне об'єднання «ЗАСТУП».

6. ІНТЕГРОВАНІСТЬ ГЕНДЕРНИХ ПИТАНЬ У ПАРТІЙНІ ПРОГРАМИ

Ми визначали, наскільки «випадковими» були гендерно чутливі підходи для різних політичних партій, розглядаючи кількість показників, задіяних при аналізі тексту програми тієї чи іншої партії. За результатами нашого аналізу, найбільш вагомими для політичних партій, які кандидували на цих виборах, стали індикатори 5 «Освітня політика», що був найкраще забезпечений медійно, 8 «Гендерно чутлива економічна політика» – не в останню чергу через таку складову цього показника як сприяння малому та середньому бізнесу. Ці показники відстежуємо у програмах 21 партії із 29 аналізованих (див. табл. 4).

Таблиця 4
РЕЙТИНГ ІНДИКАТОРІВ, ЗАДІЯНИХ У ПРОГРАМАХ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ ЗАГАЛОМ

Індикатор, №	Індикаторів загалом, кількість
5. Освітня політика	21
8. Гендерно чутлива економічна політика	21
7. Політика щодо охорони здоров'я	19
9. Політика соціального та пенсійного забезпечення	18
2. Система квот, застосована щодо власних кадрів партії	14
12. Заходи протидії насильству за ознакою статі, домашньому насильству	12
1. Прихильність до демократичних цінностей та питання гендерно рівного політичного представництва	11
10. Політика розвитку сільських місцевостей	11
11. Питання гендерно чутливого розвитку соціальної інфраструктури	11
6. Демографічна політика та політика щодо сім'ї	10
4. Поєднання сімейних обов'язків зі службовими	6
3. Гендерна рівність на ринку праці	4
13. Політика протидії торгівлі людьми	0

Індикатор 7 «Політика щодо охорони здоров'я» також простежується доволі часто – тематику, пов'язану з ним, зустрічаємо в передвиборчих програмах 19 партій. Близьке до нього значення має індикатор 9 «Політика соціального та пенсійного забезпечення» – його тематику винесли у свої програмні положення 18 партій.

Новим порівняно з виборами 2012 року стало, як ми вже відзначали вище, активне задіяння індикатора 2 «Система квот, застосована щодо власних кадрів партії» – спостерігаємо спроби увести квотування у 14 політичних партій із 29, – а також індикатора 12 «Заходи протидії насильству за ознакою статі, домашньому насильству», окремі положення якого спостерігаємо у програмах 12 партій, але переважно у вигляді тез про «необхідність захисту від насильства мирного населення» чи «громадян», тобто у максимально гендерно неспецифічній версії.

А от демографічна стурбованість, що, всупереч постійним дискусіям з цього приводу, так і не стала одним із трендів попереднього політичного сезону, на цих парламентських виборах також залишилась на задньому плані. Тези, пов'язані з індикатором 6 «Демографічна політика та політика щодо сім'ї», знаходимо лише у 10 передвиборчих партійних програмах – це третина від загальної кількості проаналізованих нами.

Загалом же підтверджується один із чільних висновків нашого аналізу передвиборчих перегонів 2012 року. Ми писали тоді, що навіть ті значення наших гендерних індикаторів, які були проявлені відносно добре, проявилися за рахунок їхніх гендерно неспецифічних складових. Це справедливо і для нашої теперішньої оцінки.

Оскільки ми послуговуємось комплексними індикаторами (див. додаток 1), які складаються з трьох-чотирьох вимірюваних показників, вибудованих за принципом від загального до гендерно специфічного, то переважно порівняно високими показниками гендерного оцінювання партійні програми завдячують цим загальним, гендерно неспецифічним показникам. Приміром, один із вагомих під час цих виборів гендерний індикатор 12 «Заходи протидії насильству за ознакою статі, побутовому насильству» набув високих значень переважно завдяки компоненту 12.2 «Кроки із забезпечення безпеки в громадських місцях», а не, скажімо, гендерно специфічним компонентам 12.1 «Політика протидії домашньому насильству» чи 12.3 «Протидія сексуальним домаганням».

Це особливо добре видно, коли ми подивимося вниз нашої таблиці з відранжованими індикаторами – найменш популярними серед політичних сил, що кандидували на цих виборах, виявились якраз найбільш гендерно специфічні комплексні індикатори: 4 «Поєднання сімейних обов'язків зі службовими», окремі положення якого вдалося віднайти у передвиборчих програмах 6 партій; 3 «Гендерна рівність на ринку праці» – в програмах 4 партій – та 13 «Політика протидії торгівлі людьми», яка не зацікавила жодну з політичних сил взагалі.

Не менш цікаво зіставити політичні партії за кількістю задіяних у їхніх програмах гендерних індикаторів.

Таблиця 5
РЕЙТИНГ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ ЗА КІЛЬКІСТЮ ГЕНДЕРНИХ ІНДИКАТОРІВ,
ЗАДІЯНИХ У ЇХНІХ ПРОГРАМАХ

Партія, назва	Гендерні індикатори, задіяні у передвиборчій програмі партії, кількість
19. Ліберальна партія України	9
1. Радикальна партія Олега Ляшка	9
4. Політична партія «Опозиційний блок»	9
5. Політична партія «НАРОДНИЙ ФРОНТ	9
28. Політична партія «БЛОК ЛІВИХ СИЛ УКРАЇНИ»	9
27. Політична партія «Громадянська позиція (Анатолій Гриценко)»	8
15. Політична партія «Об'єднання «САМОПОМІЧ»	8
8. Партія «ВІДРОДЖЕННЯ»	7
11. Політична партія «Сила Людей»	7
17. Політична партія «ПРАВИЙ СЕКТОР»	7
14. Комуністична партія України	6
20. Партія Зелених України	6
26. Політична партія «Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина»	6
24. Політична партія «Конгрес Українських Націоналістів»	5
16. Політична партія «Всеукраїнське політичне об'єднання «Україна – єдина країна»	5
12. Політична партія «Всеукраїнське об'єднання «Свобода»	5
10. Політична партія «Єдина Країна»	5
2. Партія «Солідарність жінок України	5
6. Політична партія «5.10»	4
7. Політична партія «Всеукраїнське аграрне об'єднання «ЗАСТУП»	4
22. Партія «Блок Петра Порошенка»	4
25. Партія Сергія Тігіпка «Сильна Україна»	4
21. Українська партія «Зелена планета»	3
23. Політична партія «Сила і Честь»	3
29. Політична партія «Громадянський рух України»	3
13. Політична партія «Національна Демократична партія України»	3
3. Політична партія «Інтернет-партія України»	2
9. Політична партія «НОВА ПОЛІТИКА»	2
18. Політична партія «Україна майбутнього»	1

З таблиці видно, що найбільшою мірою гендерні індикатори інтегровані у передвиборчі програми Радикальної партії Олега Ляшка, «Опозиційного блоку», «НАРОДНОГО ФРОНТУ», політичної партії «Об'єднання «САМОПОМІЧ», та «Громадянської позиції» А. Гриценка, а також у програми новоствореного «БЛОКУ ЛІВИХ СИЛ УКРАЇНИ» та Ліберальної партії України. Відносно високі значення бачимо і у політичної партії «Сила Людей» та «ПРАВОГО СЕКТОРУ».

Натомість мала кількість гендерних індикаторів, яку бачимо у програмах маловпливових партій, добре підтверджує висновок, зроблений нами вище.

Але партії-«важковози» української політики, як-от Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина», «Блок Петра Порошенка», Партія Сергія Тігіпка «Сильна Україна» – за винятком «НАРОДНОГО ФРОНТУ», локалізуються в середньому сегменті цієї таблиці. Тож можна зробити висновок, що гендерні питання погано інтегровані в їхні передвиборчі програми і не мають там власного сталого місця.

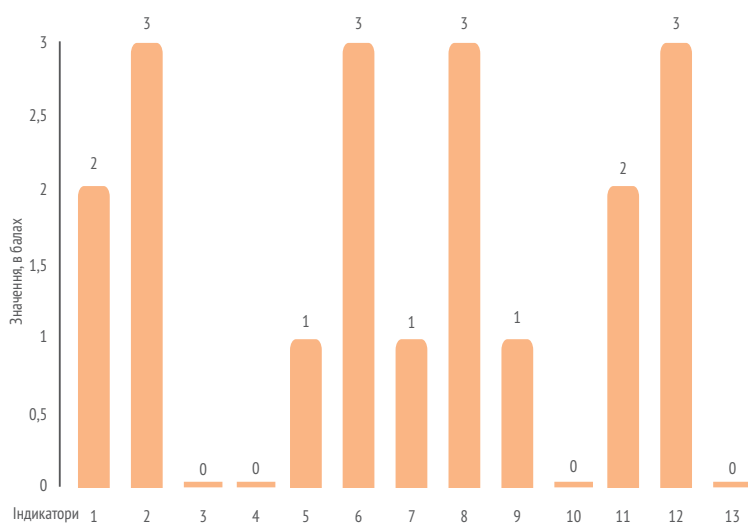
Імовірно, «нові» політичні сили будуть дещо більш гендерно чутливими порівняно зі старим політичним істеблішментом. Втім, перш ніж робити такий висновок, краще отримати підтвердження сталості заявлених нині політичних позицій нових політиків, що можливо тільки за умови їхньої участі у більш ніж одних виборах.

7. ГЕНДЕРНІ ПРОФІЛІ ПАРТІЙ – ЛІДЕРІВ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ – 2014

Гендерні профілі партій – лідерів парламентських виборів – 2014 ми будували для 6 партій, що подолали 5-відсотковий виборчий бар'єр: «НАРОДНОГО ФРОНТУ», «Блоку Петра Порошенка», об'єднання «Самопоміч», Радикальної партії Олега Ляшка, «Опозиційного блоку» та Всеукраїнського об'єднання «Батьківщина». Ми візуалізували результати окремих партій у відповідних діаграмах.

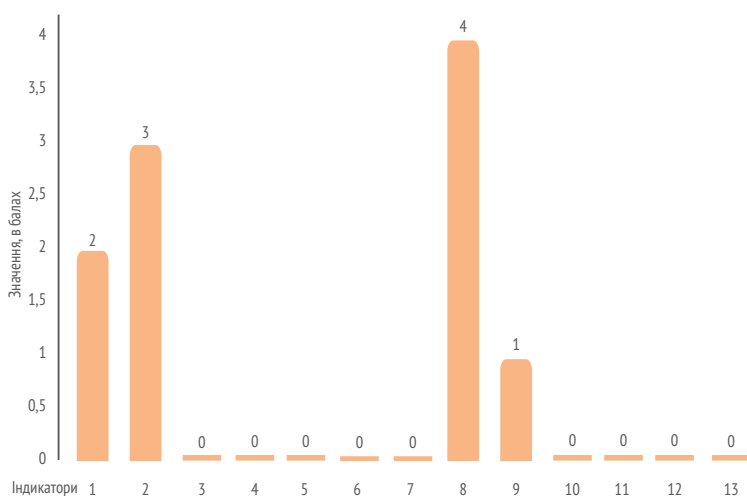
Діаграма 2

ГЕНДЕРНИЙ ПРОФІЛЬ ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ «НАРОДНИЙ ФРОНТ»

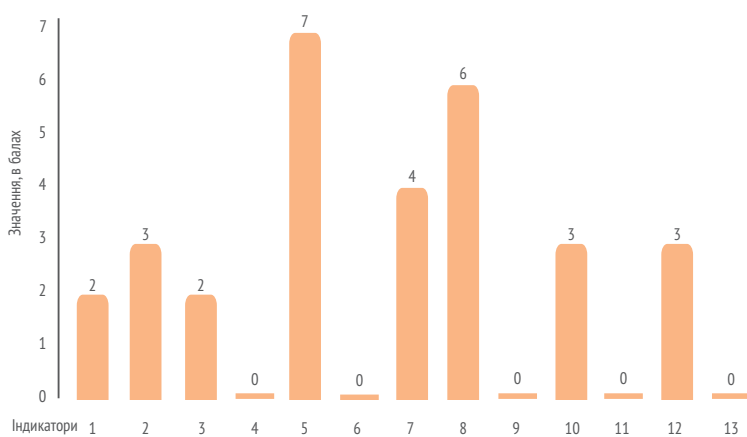
Доволі високі значення за індикаторами та доволі розмаїта представленість самих цих індикаторів, які простежуємо у передвиборчій програмі «Народного Фронту», показують, що ця політична сила постає як відносно гендерно чутлива, зі збалансованим консенсусом щодо окремих гендерних питань всередині партії.

Діаграма 3
ГЕНДЕРНИЙ ПРОФІЛЬ ПАРТІЇ «БЛОК ПЕТРА ПОРОШЕНКА»

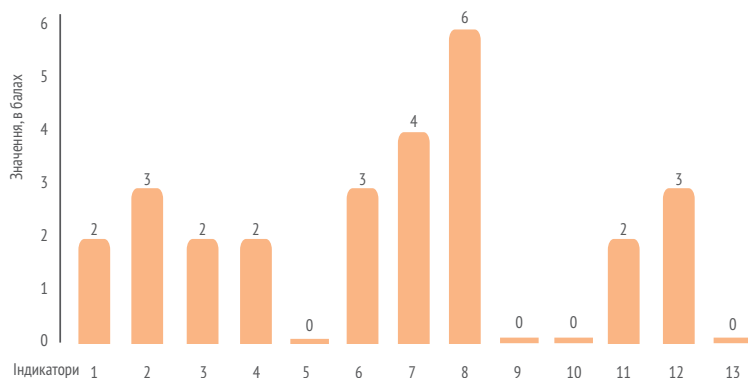
Зовсім інакшу картину спостерігаємо, візуалізуювши гендерний профіль іншої провідної політичної сили, «Блоку Петра Порошенка». Ультраліберальна риторика передвиборчої програми цієї партії добре узгоджується з невеликою кількістю задіяних у ній індикаторів, з яких тільки питання гендерно зваженої економічної політики (1.8) та жіночого політичного представництва (1.2) мають більш-менш виразні значення. З цього випливає, що для пропрезидентської сили гендерна рівність однозначно не належала до першочергових питань, які мали б бути осмислені та втілені.

Діаграма 4
ГЕНДЕРНИЙ ПРОФІЛЬ ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ «ОБ'ЄДНАННЯ «САМОПОМІЧ»

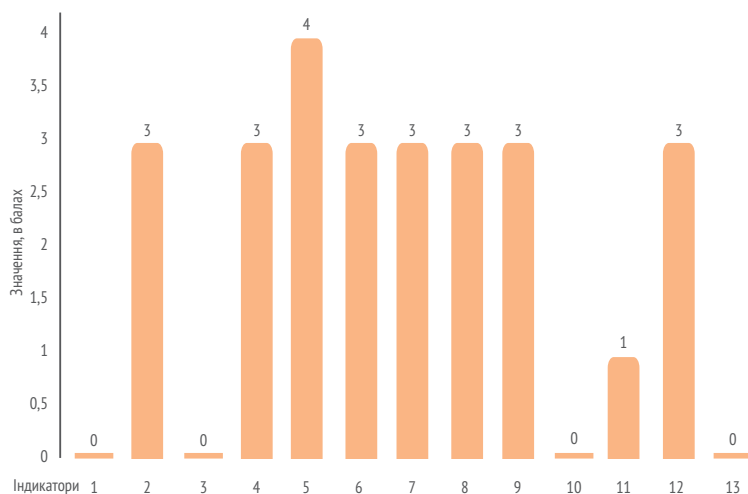
Політична партія «Об'єднання «САМОПОМІЧ», подібно до «НАРОДНОГО ФРОНТУ», демонструє розмаїтість показників гендерного оцінювання передвиборчих партійних програм та їх відносно високі значення. Показові у цьому сенсі представленість питань гендерної рівності в освіті (1.5), в політиці щодо охорони здоров'я (1.7) та у гендерно чутливій економічній політиці з порівняно високими значеннями у 7, 4 і 6 балів відповідно.

Діаграма 5
ГЕНДЕРНИЙ ПРОФІЛЬ РАДИКАЛЬНОЇ ПАРТІЇ ОЛЕГА ЛЯШКА

Гендерний профіль, відтворений на основі оцінювання передвиборчої програми Радикальної партії Олега Ляшка, показує результати, схожі з результатами «НАРОДНОГО ФРОНТУ» та об'єднання «САМОПОМІЧ».

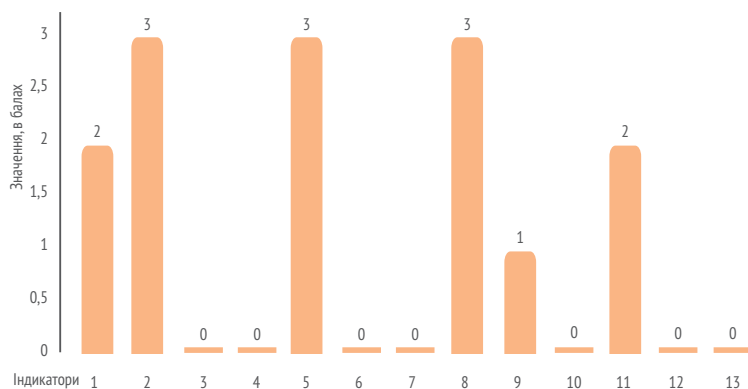
Діаграма 6
ГЕНДЕРНИЙ ПРОФІЛЬ ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ «ОПОЗИЦІЙНИЙ БЛОК»

Доволі високі показники і розмаїття гендерних індикаторів спостерігаємо і в риторичі передвиборчої програми партії «Опозиційний блок». У цьому сенсі блок демонструє спадкоємність відносно своєї попередниці, Партії регіонів, що на виборах 2012 року показувала схожі результати, за нашим аналізом її тодішньої передвиборчої програми.

Цікаво лише, що цього разу в партії «Опозиційний блок», як і в програмах інших політичних сил, ми спостерігаємо чіткі значення за доти неактивними (станом на 2012 рік) індикаторами 1.2. і 1.12, що стосуються жіночого політичного представництва та питань безпеки і протидії насильству відповідно.

Діаграма 7
ГЕНДЕРНИЙ ПРОФІЛЬ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ОБ'ЄДНАННЯ «БАТЬКІВЩИНА»

Гендерний профіль політичної партії «Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина», навпаки, демонструє схожість із результатами оцінювання передвиборчої програми її опонентів, «Блоку Петра Порошенка». Порівняно вищі значення ВО «Батьківщина» пов'язані з активнішою експлуатацією тем жіночого політичного представництва (що стало, в особі Надії Савченко, однією з «родзинок» передвиборчої кампанії цієї політичної сили), а також порівняно чітко артикульованої прихильності до демократичних цінностей (1.1). Решта індикаторів, які можна простежити в передвиборчій програмі «Батьківщини», мають невисокі значення й інтегровані слабо. Як це й видно на діаграмі, вміщеній вище.

8. РІВЕНЬ ГОТОВНОСТІ ПАРТІЙ – ЛІДЕРІВ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ПЕРЕГОНІВ РОЗВ'ЯЗУВАТИ ГЕНДЕРНІ ПИТАННЯ, АБО Ж ГЕНДЕРНИЙ ПОЛІТИЧНИЙ ПОРЯДОК ДЕННИЙ

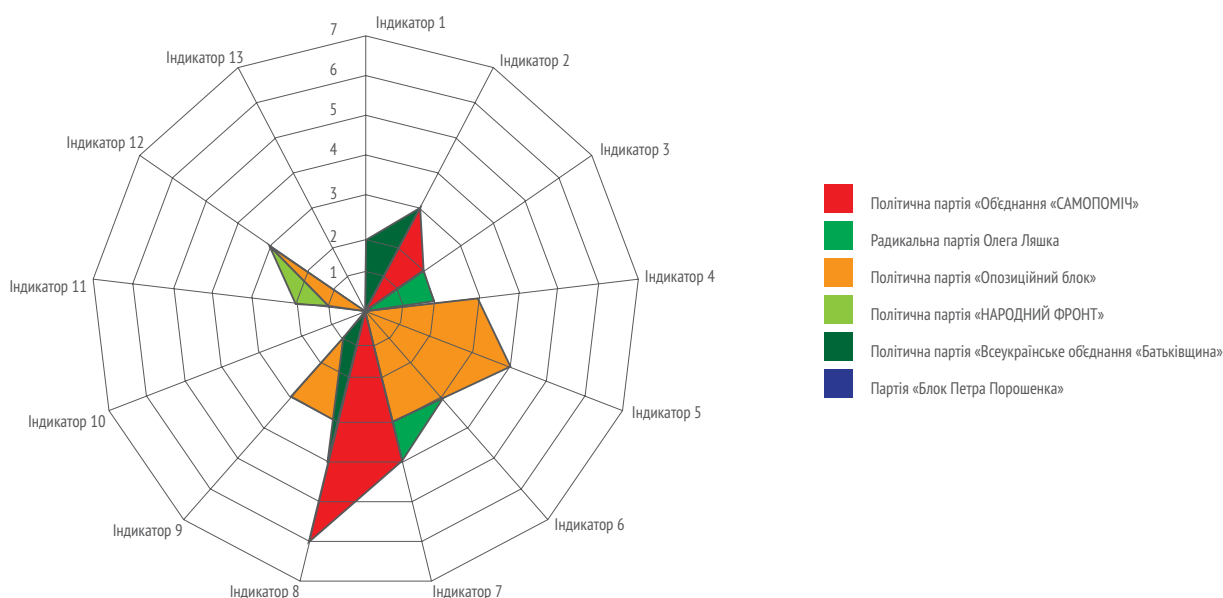
Традиційно ми готуємо підсумкову «прогнозу» діаграму, що показує готовність партій – лідерів парламентських перегонів розв'язувати гендерні питання в сесійній залі. Ми зіставляємо результати гендерного оцінювання програм усіх партій, що в результаті перегонів стали парламентськими, аби візуалізувати гендерні теми, щодо яких можна розраховувати на активність парламентарів цих політичних сил.

Тож об'єднаний гендерний профіль партій, які стали парламентськими, має такий вигляд:

З діаграми очевидно, що не варто чекати від нинішнього парламенту законодавчих ініціатив, приміром, з тематики протидії торгівлі людьми (1.13) чи ініціатив щодо жінок із сільських місцевостей (1.10), але можливе ініціювання питань, пов'язаних з гендерно чутливою економічною політикою, тощо.

Діаграма 8

ОБ'ЄДНАНИЙ ГЕНДЕРНИЙ ПРОФІЛЬ ПАРТІЙ, ЯКІ ВИГРАЛИ ПАРЛАМЕНТСЬКІ ВИБОРИ – 2014

Таблиця 6

КОМПЛЕКСНІ ІНДИКАТОРИ ГЕНДЕРНОГО ОЦІНЮВАННЯ ПЕРЕДВИБОРЧИХ ПРОГРАМ²⁴, ПЕРЕЛІК

№	Індикатори оцінки	Макс. бал	Деталізовані показники до кожного з індикаторів
1	Прихильність до демократичних цінностей та питання гендерно рівного політичного представництва	10	• Чи декларує/підтримує партія положення про дотримання прав людини як політичної цінності? (2 бали) • Чи декларує/підтримує партія положення про рівність статей, права жінок як права людини? (2 бали) • Чи декларує/підтримує партія гендерно стереотипне ставлення до жінки/чоловіка? (3 бали) • Чи партія бере на себе зобов'язання щодо забезпечення гендерної рівності? (3 бали)
2	Система квот, застосована щодо власних кадрів партії / чи існують у партії квоти	10	• Наявність системи квот (краще 40 %) у статуті/документах діючої партії (3 бали). • Дотримання системи квот у списках кандидатів (3 бали). • Дотримання системи квот у списках кандидатів на вакантні місця (мін. 40 % із перших 20 позицій) (4 бали)
3	Гендерна рівність на ринку праці	10	• Положення про рівну оплату за рівну працю (4 бали). • Положення про рівне ставлення при працевлаштуванні, у просуванні по службі (4 бали). • Положення про стимулювання розвитку робочих місць, зокрема для окремих соціодемографічних груп (2 бали)
4	Поєднання сімейних обов'язків зі службовими	10	• Увага до питань декретної відпустки, відпустки з догляду та лікарняних, а також питань їх фінансування (3 бали). • Впровадження гнучких графіків роботи (3 бали). • Увага до питань соціальної захищеності на ринку праці (2 бали). • Увага до дотримання законності на ринку праці, проблем нелегальних працівників (2 бали)
5	Освітня політика	10	• Загальний доступ до якісних освітніх послуг (1 бал). • Доступ до освітньої інфраструктури для дошкільнят (ясла та дитсадки) (3 бали). • Співвіднесення профпідготовки з вимогами ринку праці (вища освіта) (3 бали). • Заходи щодо підвищення статусу та умов праці працівників освітніх закладів²⁶ (зарплати й інфраструктура) (3 бали)
6	Демографічна політика та політика щодо сім'ї	10	• Загальний намір щодо підвищення рівня народжуваності (1 бал). • Положення про державну підтримку сім'ї, політичні чи економічні засоби стимулювання народжуваності (план дій, підтримка виплат при народженні дитини тощо) (3 бали). • Підтримка політичними чи економічними засобами сімей із самотніми батьками (3 бали). • Підтримка політичними чи економічними засобами багатодітних сімей та сімей, що здійснюють догляд за людьми з обмеженими можливостями (3 бали)
7	Політика щодо охорони здоров'я	10	• Загальний доступ до медичних послуг (1 бал). • Проблеми якості медичного забезпечення, розвитку/реформування інфраструктури системи охорони здоров'я (3 бали). • Питання медичного забезпечення жителів сільських місцевостей, жінок/дітей із сільських місцевостей (3 бали). • Питання збереження репродуктивного здоров'я (3 бали)
8	Гендерно чутлива економічна політика	10	• Положення про соціально відповідальний бізнес (1 бал). • Підтримка малого бізнесу (спрощення дозвільних процедур, доступу до кредитів, інші подібні заходи) (3 бали). • Програми чи кроки з розширення економічних прав та можливостей жінок (внесення поправок у законодавство для просування жінок на керівні посади у приватному секторі, розроблення програм на підтримку та просування підприємництва жінок) (3 бали). • Положення про подолання безробіття (3 бали)

²⁴ Адаптовано за матеріалами моніторингу молдовських колег.

²⁵ Відповідно до Рекомендацій РЕК (2003) з Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам, рівність означає рівну участь жінок і чоловіків у важливих суспільних та політичних процесах. Збалансована участь жінок і чоловіків означає, що представництво жінок, як і чоловіків, у будь-якому важливому органі політичного та громадського життя не повинно бути нижчим за 40 %.

²⁶ Освітня галузь фемінізована більшість працівниць у ній — жінки.

9	Політика соціального та пенсійного забезпечення ²⁷	10	• Кореляції пенсійної політики та політики на ринку праці²⁸ (1 бал). • Підвищення пенсій та їх перерахунок у зв'язку з інфляцією (3 бали). • Політичні та економічні засоби підтримки пенсіонерів (пенсійні фонди, інше) (3 бали). • Питання, пов'язані зі зростанням/урівнюванням пенсійного віку жінок і чоловіків (3 бали)
10	Політика розвитку сільських місцевостей ²⁹	10	• Політика забезпечення зайнятості населення із сільських місцевостей (3 бали). • Політика реформування галузі сільського господарства (3 бали). • Специфічні проблеми, з якими стикаються жінки з сільських місцевостей (2 бали). • Питання рівного доступу до якісної освіти та охорони здоров'я в сільській і міській місцевостях (2 бали)
11	Питання гендерно чутливого розвитку соціальної інфраструктури	10	• Загальний намір щодо розвитку соціальної інфраструктури (2 бали). • Програми розвитку соціальної інфраструктури (магазинів, ринків, закладів побутового обслуговування, догляду за дітьми та людьми похилого віку, охорони здоров'я) (4 бали). • Плани будівництва соціального житла, його пільгового кредитування тощо для молодих родин, родин із самотніми батьками, багатодітних родин та ін. (1 бал). • % проектів інфраструктури доріг порівняно з інфраструктурою водогону, каналізації та газифікації (3 бали)
12	Заходи протидії насильству за ознакою статі, побутовому насильству	10	• Політика протидії домашньому насильству (3 бали). • Кроки із забезпечення безпеки в громадських місцях (3 бали). • Протидія сексуальним домаганням на робочому місці (3 бали). • Доступ жінок до лав правоохоронних органів (1 бал)
13	Політика протидії торгівлі людьми	10	• Загальний намір щодо боротьби з торгівлею людьми (2 бали). • Деталізовані функції політики протидії торгівлі людьми (макс. – 8 балів)

27 Рівень бідності вищий серед жінок похилого віку/пенсіонерок.

28 Скорочення дискримінації жінок на ринку праці означає скорочення різниці між пенсіями жінок і чоловіків.

29 Жінки із сільських місцевостей більш уразливі для бідності, ніж міські. Також для них ускладнений доступ до освітніх послуг та послуг охорони здоров'я.

ГЕНДЕРНИЙ МОНІТОРИНГ ПЕРЕДВИБОРЧОЇ СИТУАЦІЇ В ОДНОМАНДАТНИХ (МАЖОРИТАРНИХ) ОКРУГАХ (Світлана Гаращенко)

Загалом серед кандидатів у народні депутати України на позачергових виборах до Верховної Ради України в одномандатних округах чоловіків було 2766, а жінок лише 445 (орієнтовне співвідношення – 6:1). З них партіями було висунуто по мажоритарних округах 1117 чоловіків та 158 жінок (співвідношення – 7:1). Чоловіків серед самовисуванців – 1651, серед жінок – 287 (співвідношення – 5:1). Статистичні дані свідчать, що жінок-самовисуванців значно більше, ніж тих, кого висувують політичні партії.

Лідерство за представництвом жінок – кандидаток у народні депутати належить Луганській області: 62 жінки-кандидатки, з них 2 висунуто політичними партіями, а 60 є самовисуваними. Для порівняння: політичними партіями в Луганській області висунуто 34 чоловіки – співвідношення складає 1:17, серед самовисуванців це співвідношення зовсім інше – 1:2 (60 жінок і 125 чоловіків).

Наступною за чисельністю жінок-кандидаток є Одеська область. Там налічується 54 жінки-мажоритарниці, з них політичними партіями висунуто 9 кандидаток, а це 1:8 (9 жінок і 75 чоловіків), самовисуванців 45 – 1:4 (45 жінок і 160 чоловіків). На третьому місці за кількістю жінок-кандидаток опинилася Київська область, що налічує їх 47, з яких 13 висунуто партіями та 34 – самовисуванці.

Далі йде Донецька область, в якій 44 жінки-кандидатки. З них 8 висунуто політичними партіями (для порівняння: чоловіків-кандидатів від політичних партій – 62 особи, співвідношення – 1:8), а 36 жінок-кандидаток є самовисуваними (відношення до чоловіків самовисуванців – 1:5).

Отже, як свідчать кількісні показники, складна ситуація в Донецькій та Луганській областях не завадила цим регіонам увійти в п'ятірку лідерів щодо жіночого представництва на виборах до Верховної Ради України.

В Україні є виборчі округи, в яких не представлено жодної жінки-кандидата. Так, наприклад, у Закарпатській області політичні партії не висунули жодної жінки – кандидата в народні депутати. Саме ця область є останньою за представленістю жінок-кандидаток, адже від неї у виборах взяли участь лише 4 жінки-самовисуванці. Наступною щодо найменшої представленості жінок-кандидаток є Чернівецька область – там лише 5 жінок-кандидаток, однак, на відміну від Закарпатської області, 4 кандидатки з 5 висунуто політичними партіями, і лише 1 жінка-кандидат є самовисуваницею.

ВІК. Середній вік кандидатки-мажоритарниці на останніх виборах до Верховної Ради склав 42 роки. Наймолодша серед них – Катерина Миколаївна Щербина, 1993 р. н., студентка, самовисуванеця, яка балотувалася у виборчому окрузі № 170 (Харківська обл.), а найстарша – Катерина Дмитрівна Ляшко, 1944 р. н., освіта вища, пенсіонерка, самовисуванеця, балотувалася у виборчому окрузі № 216 в м. Києві.

ОСВІТА. Кандидатки в народні депутати переважно мають вищу освіту, однак на виборах 2014 року 10,5% кандидаток мали середню або середню спеціальну освіту. Цей показник вищий, ніж на попередніх виборах до Верховної Ради, 2012 року.

СФЕРИ ПРОФЕСІЙНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ. Серед кандидаток переважають жінки зі статусом «безробітна», «керівник» чи «наймана працівниця бізнес-структури»; кандидатки зі статусом «підприємець» та «державний службовець» представлені приблизно однаково. Найменш представлені студентки та військовослужбовці, які на попередніх виборах 2012 року не балотувалися взагалі.

Представляємо список основних напрямків професійної зайнятості кандидаток у народні депутати 2014 року (в порядку від найвищого показника до найнижчого):

- безробітні – 81;
- бізнес (керівники) – 56;
- бізнес (наймані працівниці) – 45;
- приватні підприємниці – 43;
- держслужбовці – 42;
- працівниці освітньої сфери – 32;
- пенсіонерки – 14;
- голови громадських організацій та партій – 12;
- працівниці ЗМІ – 12;
- працівниці правової сфери – 11;
- працівниці медичної сфери – 8;
- народні депутатки – 8;
- партійні працівниці – 5;
- працівниці культури – 3;
- студентки – 2;
- жінки-військовослужбовці – 1.

ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ. Серед політичних партій, які висували жінок кандидатами в народні депутати, лідером є «Опозиційний блок», який висунув 17 жінок. За ним слідують Радикальна партія О. Ляшка – 14 кандидаток, ВО «Батьківщина» – 12 кандидаток. Традиційно активною залишається КПУ – 11 кандидаток, однак цікаво те, що ця партія висунула в кандидати жінок переважно в тих областях, де має найнижчі рейтинги – Львівській, Волинській, Тернопільській. П'ятірку лідерів замикає «Народний Фронт», який висунув 10 жінок-кандидаток в одномандатних округах.

По одній жінці-кандидатці висунули такі політичні партії: Українська платформа «Собор», «Громадська сила», «Українська перспектива», «Справедливість», «Демократичний альянс», «Ми – українці», «Нова політика», Українська Республіканська партія.

ПРОГРАМИ. Для аналізу було взято програми кандидаток, які балотувалися в областях, де жінок було висунуто найбільше: Луганській, Донецькій, Дніпропетровській, Київській та Одеській. Перевага віддавалась жінкам-самовисуванцям.

У програмах кандидаток переважає проблематика, спільна для більшості громадян: люстрація, розвиток економіки, соціальний захист малозабезпечених громадян, освіта та охорона здоров'я. Проблематика підтримки армії та встановлення миру представлена у більшості програм кандидаток. Одним з основних напрямків більшості програм є діти, молодь та інші соціально вразливі верстви населення.

У програмах деяких кандидаток представлена проблематика задоволення потреб жінок. Наприклад: створення нових робочих місць, особливо для жінок; розроблення та закріплення програми захисту жінок від сімейного насильства; скасування збільшення пенсійного віку для жінок. Окрім того, кандидатки у своїх програмах все частіше обстоюють ідею збільшення жіночого представництва у Верховній Раді. Наприклад, передвиборча програма кандидата в депутати Верховної Ради Ірини Туровської (32-й округ, Дніпропетровська обл.) містить такий текст: «Я – жінка і переконана в тому, що жінки – мудрі, гнучкі, комунікабельні та толерантні політики. Тому моя мета – збільшення числа жінок у Верховній Раді та уряді».

Особливістю програм кандидаток у депутати в Луганській області є тематика прокладання та реконструкції водогонів. Так, наприклад, Марія Янчук у своїй передвиборчій програмі кандидата в народні депутати України в одномандатному виборчому окрузі № 107 (Луганськ) відзначила такий пункт: «Сучасний дитячий садок буде забезпечений повним дієтичним харчовим раціоном та матиме повноцінний ігровий куточок для інтерактивного розвитку дітей». Це підкреслює важливість тематики захисту потреб дітей навіть в умовах АТО.

У Донецькій області першими пунктами передвиборчих програм є підвищення рівня фінансування української армії, подолання корупції, розвиток регіону. Водночас, у програмах жінок-кандидаток з цієї області робиться акцент на:

- створенні умов відпочинку для дітей дошкільного віку та побудові спортивних дитячих майданчиків;
- реконструкції та оснащенні сучасним обладнанням дитячих відділень лікарень і пологових будинків.

Окрім того, в програмах є досить конкретні практичні пропозиції, наприклад, у передвиборчій програмі кандидатки в народні депутати Лариси Криворучко (59-й округ) читаємо: «Розроблення законопроекту «Прокваліфіковане безоплатне психологічне консультування як обов'язкове для всіх верств населення». Подібна практика використовується в розвинених країнах світу. Сьогодні це питання особливо актуальне для нашої держави і наших громадян, які зіштовхнулися з низкою гострих, часом гнітючих, проблем, що виникли унаслідок політичної, соціально-економічної кризи та воєнних дій на території України.

Особливістю програм жінок-кандидаток Одеської області є орієнтованість на розвиток промисловості, скасування деяких податків, створення дитсадків та забезпечення зайнятості дітей, а також на ремонт доріг та якість питної води. У програмі кандидатки округу № 133 Олени Черторижської робиться акцент на захисті багатодітних родин: «Збільшення всіх одноразових і щомісячних дитячих допомог утричі, а також введення одноразової допомоги при вступі дитини в школу. Виплати «сімейної зарплати» одному з подружжя, зайнятого вихованням трьох і більше дітей, у розмірі не нижче соціального стандарту споживання. Створити спеціальний банк робочих місць для батьків багатодітних сімей в кожному регіоні. Ми зобов'яземо державні органи праці і зайнятості надавати робочі місця багатодітним батькам, які мають трьох і більше дітей, протягом 30 днів у разі втрати робочого місця».

Програми депутаток у Дніпропетровській області мають свою специфічну сферу пріоритетів. Ключовими та найчастіше згадуваними у програмах жінок-кандидаток є питання місцевого самоврядування, соціального захисту учасників АТО, розвитку аграрного сектору, реформи ЖКГ.

У Київській області програми жінок-кандидаток містять програмні засади радше політичного характеру, ніж соціально-економічного. До таких належать: скасування депутатської недоторканності, люстрація влади, повернення стратегічних підприємств у власність держави, звітність перед виборцями. Також спільним для всіх програм є утвердження необхідності підтримання армії.

Висновки за результатами аналізу програм свідчать про різносторонність жінок-кандидаток, про розуміння ними проблем, які є актуальними для України. Водночас, окрім потреби підтримання армії, у програмах містяться положення про дітей, малозахищені верстви населення. Отже, ключовими напрямками для жінок-кандидаток є соціально-економічний захист різних верств населення, турбота про дітей, а також про українську армію, яка має захищати мир у державі.

ГЕНДЕРНИЙ АНАЛІЗ МЕДІАПРОСТОРУ ВИБОРЧОЇ КАМПАНІЇ 2014 РОКУ (Віра Карайчева)

Гендерний моніторинг ЗМІ на позачергових парламентських виборах 2014 року розпочався 1 вересня і тривав до 1 листопада. В рамках моніторингу окрім спостереження за кількістю та якістю публікацій, що висвітлювали діяльність жінок-кандидаток, автори збирали та публікували інформацію про кандидаток на сайті <http://vybory2014.wcu-network.org.ua/>. На цьому ж ресурсі було розміщено низку публікацій, в рамках викладу проміжних висновків моніторингу.

Для постійного моніторингу ЗМІ були обрані такі видання: «Укрінформ», УНІАН, «Інтерфакс-Україна», Gazeta.ua, сайти газет «Дзеркало тижня» та «Голос України».

Окрім визначених для моніторингу видань, під фактичне спостереження потрапило багато інших інтернет-видань, оскільки дослідники намагалися звертати увагу на всі публікації та згадки про жінок – учасниць виборчих перегонів.

Загалом інформаційні агенції «Укрінформ», УНІАН та «Інтерфакс-Україна» не помічені ні в дискримінації, ні у сексизмі взагалі. Ресурс Gazeta.ua опублікував кілька матеріалів, які можна умовно назвати сексистськими (рейтинг кандидаток-красунь). Ресурс «Дзеркало тижня» вже після виборів опублікував рейтинг, у якому замість першого номеру «Самопоміч» Ганни Гопко стоїть Андрій Садовий. Можна зробити припущення, що автор інфографіки таким чином «визначив справжнього лідера» політсили на власний розсуд. Тут же замість «першого номера» ВО «Батьківщина» Надії Савченко зображена Юлія Тимошенко.

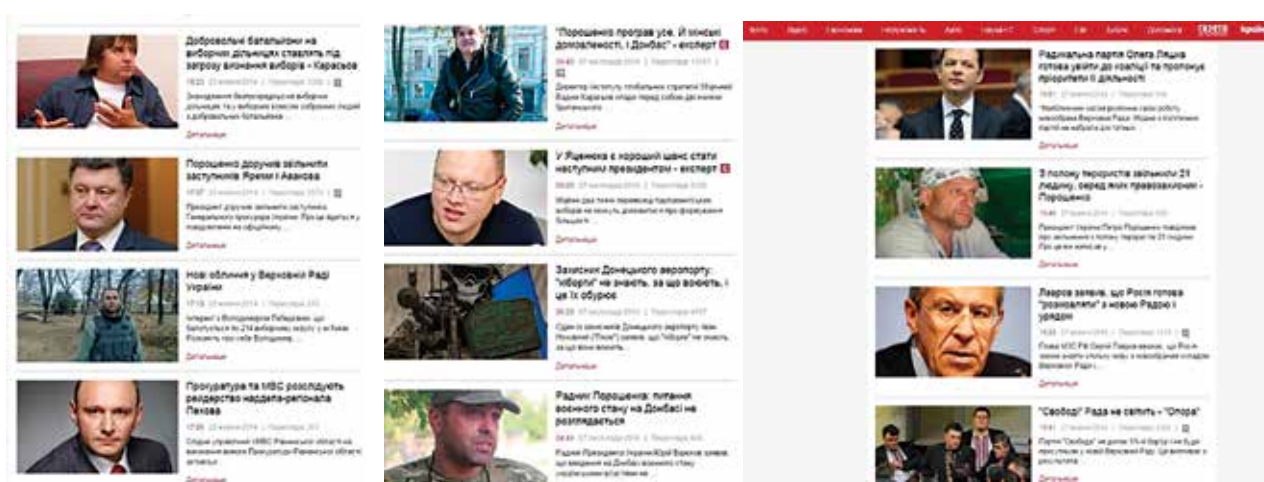

Утім, такі випадки поодинокі, і їх не можна вважати правилом.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК МОНІТОРИНГУ ЗМІ: СИСТЕМНОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ ЖІНОК У ХОДІ ВИБОРЧОЇ КАМΠΑНІЇ 2014 РОКУ В УКРАЇНСЬКИХ ЗМІ НЕ БУЛО.

Як і на виборах 2012 року, особливої дискримінації щодо жінок – учасниць перегонів помічено не було. Дослідники відзначили кілька позитивних і кілька негативних моментів у публікаціях ЗМІ.

Як і раніше, чоловіків у політиці набагато більше, ніж жінок, тому загалом переважають повідомлення про чоловіків та їхні зображення. Яскравим прикладом тут може бути Gazeta.ua, яка ілюструє кожну новину у відповідних рубриках. Це видання ми згадували під час моніторингу 2012 року, оскільки воно дуже показове і наочно демонструє переважання у медіапросторі чоловічих образів:

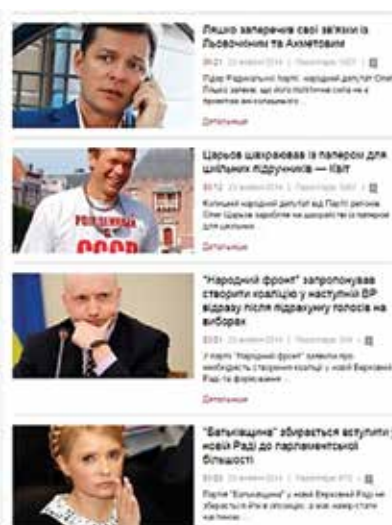
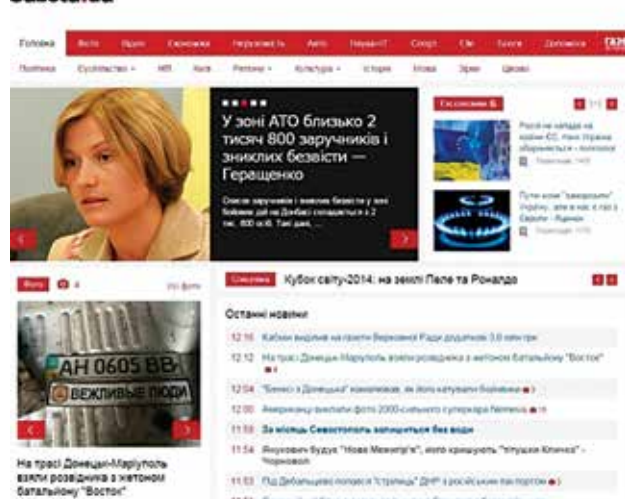

Ця заувага стосується абсолютно всіх видань. Оскільки питома вага жінок невелика, у тих ЗМІ, де так чи інакше вдаються до ілюстрування, впадає у вічі переважання чоловіків.

Однак це зовсім не означає, що жінки дискримінувалися. Якщо кандидатка робила заяву, проводила прес-конференцію чи створювала будь-який інший інформаційний привід, ЗМІ висвітлювали його і супроводжували її зображеннями. Якщо жінка-кандидат робила важливу заяву, інформацію про це розташовували серед головних новин, супроводжуючи великим фото.

Gazeta.ua

Яскравий приклад – призначення 22 вересня 2014 року Олени Бондаренко керівником медіахолдингу UMN. У цей день практично всі популярні ЗМІ не тільки публікували новину, а й активно залучали експертів до коментування цієї події.

Як і в ході кампанії 2012 року, у 2014-му українські журналісти однаково рівно висвітлювали діяльність жінок і чоловіків-кандидатів.

Прикладом може бути розповідь про мажоритарників виборчого округу № 119 на Львівському порталі <http://portal.lviv.ua/article/2014/10/14/160605.html>). Автор просто подає біографічні довідки про кандидатів та повідомляє, чим вони відомі. Слід зауважити, що порядок опису кандидатів не алфавітний. Можна припустити, що автор починає опис з найбільш знахих і поступово переходить до менш відомих. Адже першою в описі йде жінка – Ірина Сех.

Лідія Котляк - голова Львівського осередку Всеукраїнської громадської організації «Жінки Батьківщини». Під її керівництвом проходять постійні благодійні акції: зустріч з жінками; піклування та постійна допомога малозабезпеченим сім'ям, інвалідам, дітям-сиротам, ветеранам тощо; організація центрів юридичної та психологічної допомоги жінкам. Львівський осередок організації визнаний найкращим в Україні.

Раніше Котеляк була успішним підприємцем. Після закінчення економічного факультету «Львівської політехіки» відкрила власну справу — студію звукозапису «Ліза», яка за кілька років перетворилася на солідне підприємство, лідера серед компаній у Західній Україні.

Після цього Батенко опиняється у колі народного депутата Тараса Стецьківця, а відтак і в процесі партії КПУ. Далі він працював аналітиком в команді Стецьківця, пробував стати журналістом. У 2002 році знову опиняється поблизу влади – на посаді прес-секретаря голови ЛОДА Мirona Ринка. Саме на цій посаді Батенко спричинив до серйозного скандалу – йому приписували написання на замовлення адміністрації Президента «каналізаційного запіску», в який автор не лише відверто ганяв національно-демократичні сили

Ще один приклад зі своєрідною авторською стилістикою – розповідь про кандидатів виборчого округу № 100 (інформаційний портал ГРЕЧКА <http://gre4ka.info/polityka/13772-shcho-obitsiaiut-kandydaty-v-nardepy-po-100-okruhu-vybortsiam-chastyna-persha>) – наочно доводить відсутність сексизму та дискримінації в інформаційному висвітленні виборів – 2014. Автор розповідає про кандидатів та їхні програми у своєрідній, дещо в'їдливій формі, ставить запитання чи додає власні, не завжди позитивні, коментарі (у тексті вони виділені блакитним кольором). Такий стилістичний підхід використовується до всіх кандидатів – і до чоловіків, і до жінок.

крупнее, чем стандартный, и отличается от него незначительно.

Сергій Шейб - директор департаменту з питань України в Європейському Союзі в Міністерстві зовнішніх справ - не виключає, що це не є політизацією наукового підходу.

Серед об'язків бізнес-контракту до оплати іншої об'язковості зазначена інвестиція та створення нових робочих місць. Однак така об'язковість (об'язок внести гроші, але тільки без результативності).

Називаючи їх в депутатів, Алієв заперечує відомості про війну і освітлення, а також що забезпечити шкільне освітлення і електрифікацію вчителів, щоб поліпшити якість доріг та забезпечити - поліпшити призначення паліативу у Бабраїновому, Ісмаїловому, Дубраві, Чечеліновому, Кривоусовському, Копаньківському, Ново-Ісмаїловському районах та місті Криворіччя. (Підсидеться в окремій у них не є таким самим історичним, як підписати націоналістичне доверення людини в Кабінеті до Державної ради, щоб відповісти для людей?)

Серед інших заходів протидії розкраданню в Кіровоградському районі провадитимуться виловлення золота, вибій грошей для реконструкції систем водозабезпечення району його округу.

У сфері культури, середовище надало, координат об'єднаних проведення національного фестивалю воєнних мистецтв, різни заради підвищення статусу Кіровоградщини і відновлення та реконструкцію пам'яток архітектури.

Світлана Кученко, співвиробниця, членкиня приватного підприємства державної діяльності «Валас» реформувати та змінити державне управління: від централізованого, бюрократичного до децентралізованого, ефективного

Для того, щоб відновити продуктивність селян, як і дунай, треба використати кооператив серед селян та приватизувати програми державних підприємств як сілськогосподарських, так і промислових господарств, формування цітій і дієв систем державних засвоєння як сілськогосподарських. Селяни обидь утворюють дієвості як цітій.

Задачі з пункту «Створити передумови для відмолення нагородження» (від сіл передумови, як їх створити?)

[illegible]

Отже, поява інформації про кандидаток та їхніх зображень залежали винятково від їхньої особистої активності чи зацікавленості медіа у тій чи іншій персоні.

Така сама тенденція спостерігалась в ілюстративній інформації (банери, інфографіка тощо). Жінок не дискримінували і не «замовчували».

ПРИКЛАД ГЕНДЕРНО ВИВАЖЕНОГО ПІДХОДУ УКРАЇНСЬКИХ ЗМІ.

ЗОБРАЖЕННЯ ЖІНКИ І ЧОЛОВІКА СПІВМІРНІ ЗА ВЕЛИЧИНОЮ Й ОФОРМЛЕННЯМ

Навіть у випадку опублікування негативної інформації зображення не принижує жінку-кандидатку. Журналісти подають інформацію як факт.

ТАКІ ФОТО З'ЯВИЛИСЬ У МЕРЕЖІ, КОЛИ КАНДИДАТЦІ ОКСАНІ КАЛЕТНИК ЗАЯВИЛИ ПРО ПІДОЗРУ В СЕПАРАТИЗМІ

Відверто сексистська ілюстрація була помічена вже після виборів. Іронія в тому, що публікація стосувалася проміжного звіту «Гендерного моніторингу виборів». Опублікувавши виважений текст за результатами прес-конференції, газета «Експрес» додала сексистську, на наш погляд, ілюстрацію, де жінка зображена у невдалій позі.

<http://expres.ua/news/2014/10/29/117844-stalo-vidomo-yakiy-oblasti-naybilshe-zhinok-politykiv>

БЕЗПЕРЕЧНА ПОЗИТИВНА ТЕНДЕНЦІЯ ВИБОРЧОЇ КАМПАНІЇ 2014 РОКУ – ЖІНКИ СТАЛИ «ВИДИМІ»

Однією з проблем жінок-кандидаток під час кампанії 2012 року ми називали їхню «невидимість». Крім невеликої кількості згадок у ЗМІ, відзначалася тенденція відсутності зображень жінок, навіть у матеріалах про них.

У кампанії 2014 року ситуація кардинально змінилась. Практично всі повідомлення ілюструвалися фотографіями кандидаток, крім тих випадків, де видання в принципі не передбачає ілюстрацій.

У ході виборчої кампанії 2014 року молоді жінки-політики активно використовували соціальні мережі для самореклами. Створюючи інформаційні приводи, самостійно повідомляли про свою роботу в соціальних мережах. При цьому активно використовували ілюстрації. Це свідчить про те, що соціально активні жінки усвідомили важливість медіа та співпраці з ними. Два роки тому ми відзначали цей момент як дуже проблемний.

ОДИН З ПРИКЛАДІВ РЕКЛАМИ ЖІНОК-КАНДИДАТОК

НЕГАТИВНІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ТА ЗАУВАГИ, ЗРОБЛЕНІ В ХОДІ ГЕНДЕРНОГО МОНІТОРИНГУ ЗМІ ПІД ЧАС ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ПЕРЕГОНІВ 2014 РОКУ

В ході моніторингу було виявлено кілька публікацій, які можна визначити як сексистські чи дискримінаційні. Їх можна поділити на дві категорії: «рейтинги красунь» та «скандальні фото оголених кандидаток».

У ході перегонів було помічено кілька яскравих публікацій з фотографіями оголених, напівоголених кандидаток чи кандидаток у непристойних і вульгарних позах. Власне, самі публікації були присвячені тому, що та чи інша кандидатка «засвітилась» у мережі з такими фотографіями.

Газета «Сегодня» навіть склала рейтинг «найвідвертіших» кандидаток: http://www.segodnya.ua/elections/vybory_2014/top-5-samyh-otkrovennyh-kandidatok-v-verhovnuyu-radu-foto-562795.html.

Цю тему підтримало не одне видання:

<http://tabloid.pravda.com.ua/photos/54340b29622b2/>

<http://real-vin.com/5-23>

http://visty.in.ua/news/gossip/news_4834/

<http://vshoke.net/?p=7421>

Слід зауважити, що журналісти не докладали спеціальних зусиль для пошуку таких компрометуючих фото. Усі вони були доступні на сторінках соціальних мереж кандидаток.

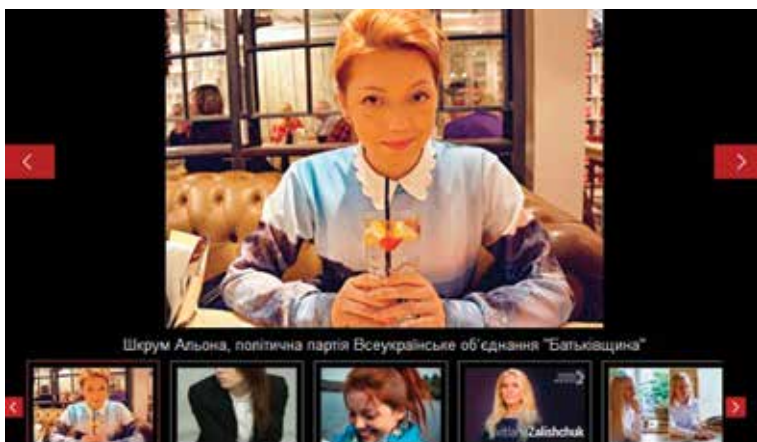
На наш погляд, проблема в цьому випадку полягає не в сексизмі медіа, а у тому, що в число кандидатів (і це стосується не тільки жінок) потрапило багато випадкових людей, які не розуміють важливості збереження власного реноме як у медіа, так і в житті. Можна припустити, що така проблема зникне, коли загальний рівень культури українського суспільства підвищиться.

Інакша ситуація, на наш погляд, з «рейтингами красунь», що публікувались як під час перегонів, так і після завершення виборів. Тут можна говорити про прихований чи відвертий сексизм, притаманний якщо не виданням, то авторам окремих публікацій.

При цьому слід узяти до уваги, що публікації в українських ЗМІ (особливо мережевих) можуть бути прихованою рекламою, яку не позначають відповідними примітками. В такому випадку важко визначити, чи автор свідомо вдається до сексизму, чи це така невдала агітація. Так, матеріал «ТОП-5 найкрасивіших кандидаток у народні депутати по «мажоритарці» (<http://ukr.segodnya.ua/politics/society/top-5-samyh-krasivyyh-kandidatok-v-narodnye-deputaty-po-mazhoritarke-562593.html>) за деякими ознаками можна визначити як приховану рекламу чи агітацію. Однак наголосимо: матеріали такого характеру, що балансують на межі сексизму чи навіть непристойності, характерні для «жовтих» видань. Помічено, що такі «гучні» матеріали охоче «перепощують» регіональні інтернет-медіа: <http://transkarpatia.net/transcarpathia/social/38597-zakarpotka-nkoletta-sabov-v-top-5-naykrasivshih-kandidatok-v-deputati.html>

Ще один «топ красунь» з'явився після виборів і стосувався вже обраних депутаток:

http://gazeta.ua/articles/politics/_skladeno-rejting-top20-najkrasivishih-deputatok-novoyi-verhovnoyi-radi/590203

Покажовим є той факт, що видання супроводжує цей рейтинг абсолютно сексистською заявою: «ХТО БУДЕ ТЕПЕР ПРИКРАШАТИ СОБОЮ ПАРЛАМЕНТ, ДИВІТЬСЯ У НАШІЙ ГАЛЕРЕЇ». При цьому немає жодних згадок про політичну чи громадську діяльність новообраних депутаток, крім посилань на партії, за списками яких вони пройшли.

З цього ми можемо зробити висновок: українські медіа продовжують публікувати сексистські матеріали, спонукаючи тим самим суспільство сприймати жінок крізь призму зовнішності, а не за їхніми реальними справами.

ПОРІВНЯЛЬНІ АСПЕКТИ ГЕНДЕРНОГО МОНІТОРИНГУ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ 2012 І 2014 РОКІВ (Оксана Ярош)

«Гендерний моніторинг парламентських виборів-2014 – це не лише встановлення діагнозу виборчого процесові щодо рівних прав і можливостей доступу жінок та чоловіків щодо доступу до представницьких органів влади, а й формування позитивної думки громадськості щодо необхідності збільшення представництва жінок у владі».

Оксана Ярош, експерт проекту

Завданням гендерного моніторингу виборів є встановлення можливостей, перешкод, участі та доступу жінок до парламенту. Кількісне представництво жінок у парламенті є критерієм демократичності країни. Згідно зі Звітом з глобального гендерного розриву 2014 р. (The Global Gender Gap Report), за комплексним індексом 2014 року Україна займає 56-те місце, за дотриманням політичних прав жінок – 105-те. Індекс політичних прав в Україні – 0,101 (0 – повна нерівність чоловіків і жінок). СЕРЕД 142 КРАЇН СВІТУ ЗА КІЛЬКІСТЮ ЖІНОК У ПАРЛАМЕНТІ УКРАЇНА ПОСІДАЄ 118-ТЕ МІСЦЕ.

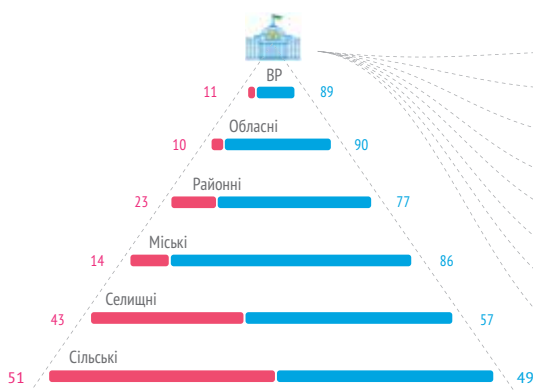
Ukraine

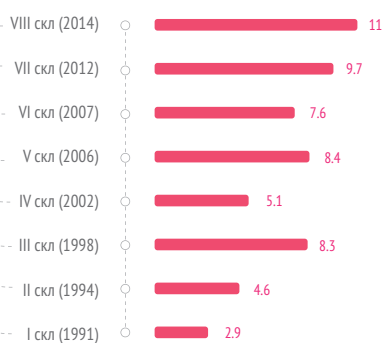
Україна – країна з політичною нерівністю жінок і чоловіків. Рівень представництва жінок у Верховній Раді визначає її як країну з високою гендерною диспропорцією – що вищий рівень влади, то важче жінкам туди потрапити. Якщо сільські й селищні ради є гендерно збалансованими, то парламент залишається для жінок України бар'єрним органом влади.

Діаграми 9, 10

Представництво жінок у радах різних рівнів, %

Представництво жінок у Верховній Раді України, %

Забезпечення гендерної рівності в парламенті визначено не лише міжнародними зобов'язаннями України, а й вітчизняною нормативно-правовою базою. Постановою Кабінету Міністрів України № 717 від 26 вересня 2013 р. затверджена Державна програма забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2016 року, метою якої є впровадження гендерних підходів в усі сфери життєдіяльності суспільства. Завданнями програми визначено внесення змін до виборчого законодавства щодо впровадження гендерних квот у представницьких органах влади і на вищих керівних посадах у центральних та місцевих органах виконавчої влади; проведення інформаційних кампаній за участю засобів масової інформації, закладів культури та освіти з метою подолання стереотипних уявлень про роль жінки і чоловіка у суспільстві.

Україна проходить складний шлях становлення і розвитку демократії. Помаранчева революція, Євромайдан, Революція гідності та інші прояви громадянської активності є свідченнями запиту суспільства на системні зміни. Позачергові парламентські вибори 26 жовтня 2014 року обумовлені потребою оновити парламент України як представницький законодавчий орган влади, оскільки саме вибори є демократичним інструментом зміни політичних еліт. Вперше за всю історію незалежності вибори проходили, коли значні частини території України, а саме Донецька, Луганська області та Автономна Республіка Крим, не контролюються урядом.

Верховна Рада України 8-го скликання обиралася за тією самою системою, що й попередні: до парламенту обирали 225 депутатів за пропорційною системою та 213 по одномандатних округах (225 мінус 12 мандатів в округах, де вибори не відбулися).

Парламент – це представницький орган, який має представляти усе суспільство, тому частка жінок у парламенті є показником його демократичності. Жінки складають 53 % населення України і 55 % виборців. Уперше за всю історію України представництво жінок у відсотковому відношенні до загальної кількості депутатів склало 11 %. Хоча кількісно воно збільшилось лише на 6 осіб (44 жінки у парламенті 2012 р. та 50 у Верховній Раді 2014 р.).

Таблиця 7

ПРЕДСТАВНИЦТВО ЖІНОК У ВЕРХОВНІЙ РАДІ УКРАЇНИ І–VIII СКЛИКАНЬ

М – мажоритарна виборча система; П – пропорційна виборча система; М/П – мажоритарно-пропорційна виборча система

	I скл. (1991)	II скл. (1994)	III скл. (1998)	IV скл. (2002)	V скл. (2006)	VI скл. (2007)	VII скл. (2012)	VIII скл. (2014)
Тип виборчої системи	М	М	М/П	М/П	П	П	М	М/П
К-сть депутатів	445	413	448	450	450	450	450	423
К-сть чоловіків	432	396	412	426	411	418	405	376
К-сть жінок	13	19	37	23	38	32	44	50
% жінок	2,9	4,6	8,3	5,1	8,4	7,6	9,7	11

Система виборів до парламенту 8-го скликання та сама, що й у 2012 р., і це дає можливість порівнювати. Виборчі системи змінюються, однак представництво жінок залишається на низькому рівні. У ВЕРХОВНІЙ РАДІ УКРАЇНИ 8-ГО СКЛИКАННЯ 55 % ЖІНОК – ВИБОРЦІВ ПРЕДСТАВЛЯЮТЬ ЛИШЕ 11 % ЖІНОК У ПАРЛАМЕНТІ. Позачергові вибори 2014 року засвідчили деякий поступ у збільшенні представництва жінок, однак 11 % аж ніяк не можна вважати демократичним показником рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в Україні.

Таблиця 8

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ 2012 І 2014 РОКІВ

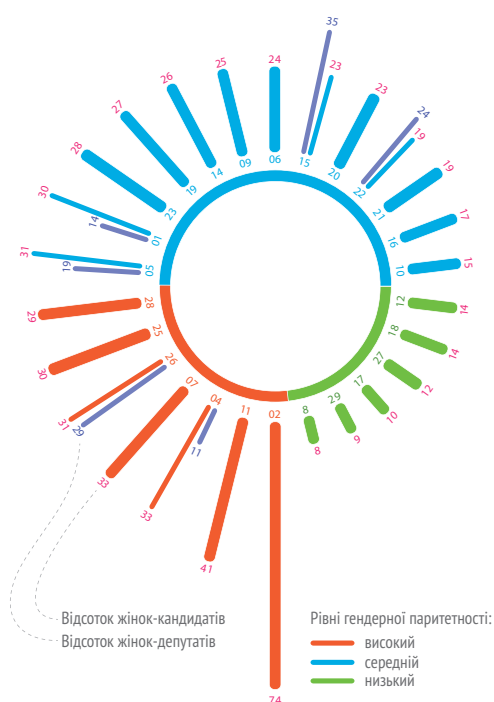
Парламентські вибори	2012	2014
Кількість кандидатів у виборчих списках партій	2643	3128
Частка кандидаток від партій	20 %	25,7 %
Кількість кандидатів на одномандатних округах	3130	3322
Частка жінок на одномандатних округах	13 %	15 %
Частка жінок-членів ОВК	56 %	54 %
Кількість жінок-членів ЦВК (15)	4	5

Парламентські вибори 26 жовтня 2014 року вперше проводилися за новою правовою нормою щодо гендерного квотування, яка вступила в дію з 1 лютого 2014 року. Законом «Про політичні партії в Україні» (ст. 8, п. 10) визначено, що представництво жінок або чоловіків у списку загальнонаціональної партії має бути не менше 30 %, але фактично 20 із 29 зареєстрованих партій у списках, поданих до ЦВК, мали жінок менше цієї передбаченої законом кількості.

За законом «Про політичні партії в Україні» (Ст.8. П.10)
визначено, що представництво жінок або чоловіків
у списку загальнонаціональної партії

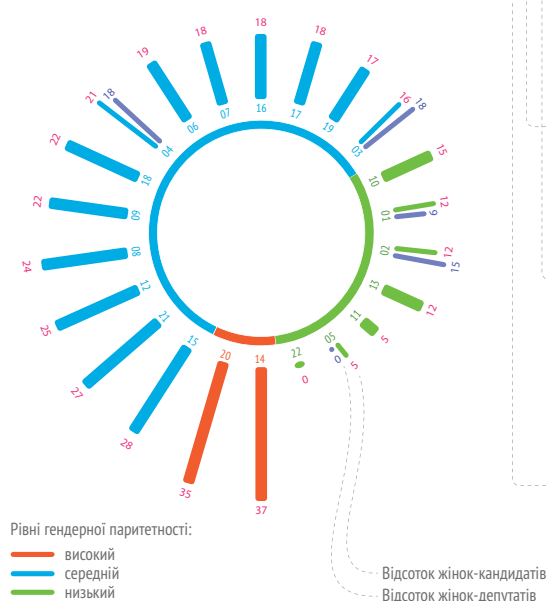

має бути не менше

Спискова гендерна паритетність на парламентських виборах 2014 р.

- 01 Радикальна Партія Олега Ляшка
- 02 Партія «Солідарність жінок України»
- 03 Політична партія «Інтернет партія України»
- 04 Політична партія «Опозиційний блок»
- 05 Політична партія «НАРОДНИЙ ФРОНТ»
- 06 Політична Партія «5.10»
- 07 Політична партія «Всеукраїнське аграрне об'єднання «ЗАСТУП»
- 08 Партія «ВІДРОДЖЕННЯ»
- 09 Політична партія «НОВА ПОЛІТИКА»
- 10 Політична партія «Єдина Країна»
- 11 Політична партія «Сила Людей»
- 12 Політична партія Всеукраїнське об'єднання «Свобода»
- 13 Політична партія «Національна Демократична партія України»
- 14 Комуністична партія України
- 15 Політична партія «Об'єднання «САМОПОМІЧ»
- 16 Політична партія «Всеукраїнське політичне об'єднання «УКРАЇНА – ЄДИНА КРАЇНА»
- 17 Політична партія «ПРАВИЙ СЕКТОР»
- 18 ПОЛІТИЧНА ПАРТІЯ «УКРАЇНА МАЙБУТНЬОГО»
- 19 Ліберальна партія України
- 20 Партія Зелених України
- 21 Українська партія «Зелена планета»
- 22 ПАРТІЯ «БЛОК ПЕТРА ПОРОШЕНКА»
- 23 Політична партія «Сила і Честь»
- 24 Політична партія «Конгрес Українських Націоналістів»
- 25 Партія Сергія Тігіпка «Сильна Україна»
- 26 Політична партія «Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина»
- 27 Політична партія «Громадянська позиція (А. Гриценко)»
- 28 ПОЛІТИЧНА ПАРТІЯ «БЛОК ЛІВИХ СИЛ УКРАЇНИ»
- 29 Політична партія «Громадянський рух України»

Спискова гендерна паритетність на парламентських виборах 2012 р.

- 01 Партія Періонів
- 02 Політична партія «Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина»
- 03 Політична партія «УДАР Віталія Кличка»
- 04 Комуністична партія України
- 05 Політична партія «Всеукраїнське об'єднання «Свобода»
- 06 Соціалістична партія України
- 07 Партія «Політичне об'єднання «Рідна Вітчизна»
- 08 Партія «Руський блок»
- 09 Партія Наталії Королевської «Україна – Вперед!»
- 10 Політична партія Всеукраїнське об'єднання «Громада»
- 11 Політична партія Українська Національна Асамблея
- 12 Ліберальна Партія України
- 13 Політична партія «Нова Політика»
- 14 Українська партія «Зелена планета»
- 15 Партія пенсіонерів України
- 16 Партія «Наша Україна»
- 17 Партія «Зелені»
- 18 Партія Зелених України
- 19 Політична Партія «Україна майбутнього»
- 20 Політична партія «Народно-трудовий союз України»
- 21 Радикальна партія Олега Ляшка
- 22 Політична партія «Українська платформа «СОБОР»

Утім, політичні партії збільшили представництво жінок у партійних виборчих списках порівняно з 2012 р. Сім партій із 29, що взяли участь у виборах – 2014, мали 30-відсоткове представництво жінок у виборчих списках, а отже, списки мали вигляд більш паритетний. Для порівняння: у 2012 році таких партійних структур було лише 2 з 22. Покращило ситуацію, з одного боку, гендерне квотування, яке з 1 лютого 2014 р. вступило в дію згідно із Законом України № 709-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства з питань проведення виборів» від 21 листопада 2013 р. Однак, як бачимо на інфографіці зверху, партії не виконали цю норму. З іншого боку, поволі, але зростає роль жінок у політичному житті суспільства, а отже, й рівень політичної культури суспільства щодо сприйняття їх як суб'єктів політики.

Реальні можливості потрапити до Верховної Ради України через виборчі партійні списки жінкам дає змогу критерій «прохідної гендерної паритетності». Для цього візьмемо загальну спискову паритетність, тобто відсоток жінок у списках 29 політичних партій, які йдуть у Верховну Раду за пропорційною системою. Аналізу піддаються лише 26 партій із 29, бо три партії мали меншу кількість кандидатів, ніж прохідна частина, приблизно 20 осіб. Такими є: Інтернет-партія України (17 кандидатів), Національна Демократична партія України (14), Конгрес Українських Націоналістів (4). Для рівня гендерної спискової паритетності використовуємо наступний розподіл: низький, середній та високий. Високим вважатимемо рівень від 30 % і більше, оскільки це законодавча норма. Цю норму щодо 30-відсоткового представництва жінок у списках виконало 7 партій.

СПИСКОВА ПАРИТЕТНІСТЬ ВИБОРЧИХ СПИСКІВ – 2014 У 26 ПАРТІЙ МАЄ ТАКИЙ ВИГЛЯД:

низький (від 0 до 14) – **6 партій;**

середній (від 15 до 29) – **13 партій;**

високий (від 30 і вище) – **7 партій.**

Тепер поглянемо на реальну прохідність кандидатів у списку, виходячи з двадцяти перших у списку.

РЕЙТИНГИ ПРОХІДНОЇ ГЕНДЕРНОЇ ПАРИТЕТНОСТІ:

низький (від 0 до 14) – **11 партій;**

середній (від 15 до 29) – **11 партій;**

високий (від 30 і вище) – **4 партії.**

Реальна можливість проходження жінок у парламент більше залежить від їх розташування у першій двадцятці партійного списку, аніж від кількісного представництва списку партії на виборах загалом. Констатуємо, що партії на позачергових виборах 2014 року продемонстрували вищу від прохідної спискову паритетність жінок і чоловіків.

Збільшення кількості кандидатів на цих виборах порівняно з попередніми свідчить про те, що окремі особи користуються шансом здобути депутатську недоторканність і для досягнення цієї мети не гребують жодними засобами. Незалежними спостерігачами було зафіксовано значну кількість порушень, спроби підкупу виборців, хоча ці факти не вплинули на визнання виборів демократичними. Серед тих, хто вдавався до таких методів, є й кандидатки-жінки.

Аналізуючи доступ жінок до виборчого процесу, варто також звернути увагу і на матеріальний чинник. Партія, яка висунула виборчий список кандидатів у депутати по загальнодержавному округу, після початку виборчого процесу та до подання документів Центральній виборчій комісії для реєстрації кандидатів вносить у безготівковому порядку на спеціальний рахунок ЦВК грошову заставу в розмірі тисячі мінімальних заробітних плат – 1 218 000,00 грн. Партія, яка висунула кандидата в депутати в одномандатному окрузі, або кандидат у депутати, який балотується в одномандатному окрузі в порядку самовисування, після початку виборчого процесу та до подання документів Центральній виборчій комісії для реєстрації вносить у безготівковому порядку на спеціальний рахунок ЦВК грошову заставу в розмірі десяти мінімальних розмірів заробітної плати – 12 180,00 грн. В Україні зареєстровано більше 200 політичних партій, однак лише 29 висунули виборчі списки кандидатів у депутати у загальнодержавному окрузі. Фінансовий чинник є перешкодою для формування якісного партійного виборчого списку, а це, у свою чергу, є ще одним бар'єром для жінок.

Актуальним питанням залишається також професійний рівень жінок-кандидаток як запорука якості депутатського корпусу, а отже, і законів, які він прийматиме. Серед депутатського корпусу Верховної Ради 8-го скликання багато активних і високопрофесійних жінок, тож розраховуємо, що їхня ефективна законотворча діяльність змінить стереотипне негативне ставлення до жінок-політиків. Уперше за всю історію незалежності віце-спікером парламенту стала жінка, Оксана Сироїд. Відзначаємо на виборах – 2014 невеликий, але прогресивний поступ щодо розширення можливостей участі жінок у виборчому процесі.

Детальніше з переліком жінок-народних депутатів восьмого скликання можна ознайомитися на сайті «Жінки у політиці»: Жінки-народні депутати // <http://vybory2014.wcu-network.org.ua/history>

ГЕНДЕРНЕ ОЦІНЮВАННЯ ПЕРЕДВИБОРЧИХ ПРОГРАМ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ 2012/2014

Оцінюючи відображення пріоритетів гендерної політики у передвиборчих програмах 2012 року, експерт М. Скорик виділила гендерні профілі окремих партій: Партії регіонів, Всеукраїнського об'єднання «Батьківщина», політичної партії УДАР, Комуністичної партії України та Всеукраїнського об'єднання «Свобода». Риторика прав людини загалом та гендерної рівності зокрема не була пріоритетом на попередніх парламентських виборах. Важлива частина суттєвої для забезпечення рівності тематики жіночого політичного представництва, а також пріоритетні для державної гендерної політики питання протидії насильству в сім'ї та торгівлі жінками і дітьми не увійшли до партійних ідеологій і програм. Експертка відзначила прояви на виборах 2012 року тенденції авторитаризму, яка ставила під сумнів базові європейські цінності: свободу вибору, свободу слова, захист прав і толерантне ставлення до меншин. Утім, вона висловила оптимістичне сподівання, що це лише тенденція, а не вирок.

У 2014 році ситуація змінилася. Експерти висловлювали надію, що Євромайдан та Революція гідності введуть тему рівності у передвиборчі програми. М. Скорик відзначає, що «трендом цього року, безперечно, стало «перетікання» питань рівності зі сфери риторики, застосовуваної у передвиборчих політичних програмах, у сферу політичної дії». Гендерна рівність, на думку експерта, – це розкіш, яку можуть дозволити собі тільки знані й шановані політичні партії. Втім, незважаючи на це, другим важливим трендом ми вважаємо те, що, як і на попередніх виборах, спостерігаємо порівняно потужніше введення індикаторів гендерної проблематики у програми партій, що належать до старих, традиційних і домінуючих або просто великих і потужних партійних сил чи об'єднань (як і їхніх сателітних утворень), порівняно з новоствореними та/або маргінальними. Щось подібне ми бачили й під час оцінювання партійних програм виборів до Верховної Ради України 2012 року. Тоді теж було відзначено, що «програми саме цих партій містять найбільше і розгалужених положень, релевантних питанням гендерної рівності». На виборах – 2014 відбулося зміщення пріоритетів у розумінні рівності – із зосередженості на питаннях соціального захисту до питань рівності у політичному представництві, безпеці та протидії збройному насильству, що пояснюється ситуацією у країні, де відбуваються воєнні дії.

Максимальне значення за балами сукупної гендерної оцінки передвиборчих партійних програм спостерігається у далеко не провідної політичної сили – Ліберальної партії України – і ледве сягає 25 % від максимально можливого. Партії – лідери перегонів, що мають відносно високе значення за сукупним показником ГО ПП: об'єднання «САМОПОМІЧ», яке набрало 23 % з можливих 100; політична партія «Сила Людей», лідер якої Олександр Солонтай цікавився питаннями забезпечення гендерної рівності та сприяв проведенню відповідних тематичних внутрішньопартійних заходів (21 %), а також ПП «Громадянська позиція (Анатолія Гриценка)» зі значною присутністю представниць та представників Демальянсу – політичної сили, яка також мала доволі широку внутрішньопартійну дискусію щодо питань прав людини та забезпечення прав жінок у політичному представництві. Результат останньої склав біля 20 %, як і результат Радикальної партії Олега Ляшка.

Результати гендерного оцінювання програм усіх партій, що стали парламентськими, демонструють прогнозовану готовність партій – лідерів парламентських перегонів розв'язувати гендерні питання в сесійній залі. Із комплексного індикатора випливає, що не варто чекати законодавчих ініціатив, скажімо, з тематики протидії торгівлі людьми чи щодо покращення становища жінок із сільських місцевостей, але можливе ініціювання розгляду питань гендерно чутливої економічної політики тощо. Ризик у тому, що, як показує досвід, партії після виборів рідко зосереджуються на чіткому і ретельному виконанні своїх програм. Тим більше, що наразі вони діють у рамках коаліції, яка реалізує компромісний план дій.

ГЕНДЕРНИЙ МОНІТОРИНГ КАНДИДАТОК В ОДНОМАНДАТНИХ ВИБОРЧИХ ОКРУГАХ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

Експерт С. Гаращенко вивела гендерне співвідношення кандидатів у народні депутати на виборах 2014 року: чоловіків – 2766 осіб, а жінок – лише 445, орієнтовне співвідношення – 6:1. Співвідношення кандидатів, висунутих партіями, складає 7:1, а самовисуванців – 5:1, таким чином, жінок-самовисуванців значно більше, ніж тих, чиї кандидатури висували політичні партії.

Серед лідерів за представництвом жінок – кандидаток у народні депутати на виборах -2014 року були Луганська, Одеська і Київська області. На виборах – 2012 року такими лідерами були Київська і Чернігівська область та АР Крим, останні вибори в якому не відбулися з причини його незаконної анексії.

Як і на виборах – 2012, у 2014 році були виборчі округи, в яких не представлено жодної жінки кандидата. Так, наприклад, в Закарпатській області політичні партії не висунули жодної жінки – кандидата в народні депутати, а серед жінок – кандидаток налічується лише 4 жінки, які були самовисуванцями. Ця область належить до тих, де жінки були найменше представлені серед кандидаток і у 2012 році (3 %). Рівненська область не мала на парламентських виборах 2012 року жодної жінки-кандидатки, а у 2014 році на 5 виборчих округах (одномандатні виборчі округи № 152-156) було висунуто 10 кандидаток.

ВІК. Середній вік кандидатки в народні депутати-мажоритарниці на виборах до Верховної Ради 2014 року склав 42 роки. Наймолодша серед них мала 21 рік, а найстарша – 70. Середній вік кандидаток виборів – 2012 – 41 рік. Тоді наймолодшою була 21-річна кандидатка в депутати, а найстарша мала 75 років.

ОСВІТА. Кандидатки в народні депутати переважно мають вищу освіту, однак на виборах 2014 року 10,5 % кандидаток мали середню або середню-спеціальну освіту, щоби більше за показник попередніх виборів до Верховної Ради.

СФЕРИ ПРОФЕСІЙНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ. Серед сфер зайнятості у кандидаток переважає статус «безробітна», «керівник» чи «наймана працівниця бізнес-структури», «підприємець» та «державний службовець» мають приблизно однакову представленість серед кандидаток. Найменш представлені студентки та військовослужбовці, які на виборах 2014 року балотувалися вперше.

ПЕРЕДВИБОРЧІ ПРОГРАМИ МАЖОРИТАРНИЦЬ. Для аналізу було взято програми кандидаток, які балотувалися в областях – лідерах за кількістю жінок-кандидаток: Луганській, Донецькій, Дніпропетровській, Київській та Одеській. Основна увага приділялась програмам жінок-самовисуванців.

Експерт С. Гаращенко зазначає, що у програмах кандидаток переважає проблематика, яка є спільною для більшості громадян: люстрація, розвиток економіки, соціальний захист малозабезпечених громадян, освіта та охорона здоров'я. Проблематика підтримки армії та встановлення миру представлена у більшості програм кандидаток. Одним з основних напрямків більшості програм є діти, молодь та інші соціально вразливі верстви населення. Результати аналізу програм свідчать про різнобічність інтересів жінок-кандидаток, про розуміння ними проблем, які є актуальними для України. Але ключовими напрямками для жінок-кандидаток є соціально-економічний захист різних верств населення, турбота про дітей, а також про українську армію, яка має захищати мир у державі. Порівняно з програмними засадами виборів – 2012 вибори – 2014 демонструють більш зрілу позицію кандидаток – захисниць інтересів жінок, прагнення сприяти розширенню жіночого представництва в парламенті, що майже не спостерігалося на попередніх виборах.

ВИСНОВКИ

Перший гендерний моніторинг парламентських виборів ВГО «Жіночий консорціум України» проводив 2012 року. Тоді експерти зробили низку невтішних висновків: у прохідній частині списків партій жінок було небагато, для ефективної роботи у мажоритарних округах жінкам-кандидаткам не вистачало ресурсів. Було відзначено багато проявів сексизму та низьку гендерну чутливість самих жінок, причетних до виборчих процесів, сформульовано головний висновок дослідження: найефективнішим методом збільшення кількості жінок у виборних органах є гендерне квотування.

Вибори 2014 року відбувалися в умовах введення норми гендерного квотування, однак вона виконувалася вибірково, оскільки ця норма прописана лише в Законі України «Про політичні партії», її немає у виборчому Законі «Про вибори народних депутатів України». Утім, жоден закон не в змозі кардинально змінити ситуацію, оскільки є ще й суспільні цінності та традиції, тому завжди варто застосовувати для аналізу комплексний підхід. Однак законодавчі норми важливі, бо закон обов'язковий для виконання і один для всіх.

Відзначимо, що політичні партії збільшили представництво жінок у партійних виборчих списках порівняно з 2012 р. Констатуємо на виборах – 2014 невеликий, але прогресивний поступ партійної політики щодо представництва жінок у виборчому процесі. Сім партій із 29, що взяли участь у виборах – 2014, забезпечили 30-відсоткове представництво жінок у виборчих списках, а отже, списки мають вигляд більш паритетний, ніж у 2012 р., бо таких партійних структур було лише 2 з 22.

Участь жінок у виборчому процесі в 2014 році дещо розширилась: кандидаток у виборчих списках партій збільшало на 5 %; кандидаток у мажоритарних округах – на 2 %, загалом – на 4 %. Мажоритарна система виборів до Верховної Ради – вищого законодавчого органу України – не сприяє збільшенню жіночого представництва в політиці, оскільки на мажоритарних округах вибори виграли лише дві кандидатки. Пропорційна система виборів у комбінації з законодавчо закріпленими нормами мінімального кількісного представництва жінок у списках політичних партій (квотування) є більш перспективною для жінок.

Результати гендерного оцінювання програм усіх партій, що в результаті перегонів стали парламентськими, засвідчують прогнозовану готовність партій – лідерів парламентських перегонів розв'язувати гендерні питання в сесійній залі, хоча й не в усіх сферах життєдіяльності.

Гендерне співвідношення кандидатів у народні депутати на виборах 2014 року в одномандатних округах складає орієнтовно 6:1. Результати аналізу програм свідчать про різнобічність інтересів жінок-кандидаток, про розуміння ними проблем, які є актуальними для України. Вибори 2014 року демонструють більш зрілу позицію кандидаток – захисниць інтересів жінок, прагнення сприяти розширенню жіночого представництва в парламенті, що майже не спостерігалось на попередніх виборах.

Гендерний моніторинг ЗМІ під час парламентських перегонів 2014 року дає підстави для певних висновків.

- Українські жінки-політики набувають усе більшого досвіду співпраці зі ЗМІ в своїй політичній діяльності, однак процеси ці тільки почалися.
- Українські ЗМІ, загалом підтримуючи гендерно виважені підходи, часто балансують на межі сексизму і дискримінації, що свідчить про необхідність ведення більш активної просвітницької роботи серед журналістів у цій тематиці.
- Український медіапростір загалом не можна назвати дискримінаційним чи сексистським. Можна припустити, що негативні прояви зникнуть разом з підвищенням загального рівня політичної культури суспільства і політиків зокрема.
- Чим більше по-справжньому активних жінок входить у політичний простір України, тим менше буде негативних проявів сексизму чи дискримінації у ЗМІ. Жінки-політики, коли їх стане багато, перетворяться на власне політиків, яких судитимуть за їхніми справами, а не за зовнішністю.

Оновлений парламент – це обізнаний і відповідальний виборець. Свідомість виборців України далека від розуміння того, що депутат – це передусім законотворець, а не благодійник, інвестор чи просто «гарна людина».

Позитивним зрушенням вважаємо підвищення гендерної культури громадських організацій, які проводять моніторинг виборчого процесу. Питання участі жінок та гендерної рівності на виборах 2014 року потрапляли у фокус їхньої моніторингової діяльності. Розширення представництва жінок у виборчому процесі є закономірним результатом демократичного розвитку країни. Жінки стають помітнішими у громадсько-політичному житті, тому партіям стає важче оминати тиск громадської думки щодо збільшення їх представництва. В останні кілька років питання жіночого лідерства та ролі жінок у суспільно-політичних процесах перебуває в «мейнстрімі» громадського обговорення. Громадські організації у попередніх моніторингових звітах щодо виборчих процесів відзначали, що жінки в політичних структурах України належно не оцінені й виконують у партійних офісах та штабах здебільшого роль «бджілок», а не повноцінних суб'єктів політики.

Відзначимо велику роль міжнародних спостерігачів у дотриманні демократичності виборчого процесу – 2014. Офіційні міжнародні спостерігачі зустрічались із регіональними та всеукраїнськими громадськими діячами, партіями, кандидатками і приділяли значну увагу, серед інших, питанню участі жінок у виборах як частині демократичного процесу. Це впливає на громадську думку, а зрештою й на політичну волю партійних лідерів.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

- Необхідно підвищувати правову гендерну культуру всіх суб'єктів виборчого процесу.
- Продовжити інтенсивну просвітницьку діяльність з гендерних питань для підвищення загального рівня обізнаності суспільства. Особливої ваги набуває гендерна обізнаність експертів та НГО, які здійснюють моніторинг виборчого процесу.
- Продовжити практику проведення гендерного моніторингу виборчого процесу та здійснення аналітичних досліджень з метою з'ясування причин гендерних відмінностей у проведенні виборчих кампаній кандидатками/кандидатами з метою подальшого розширення представництва жінок у владі.
- Започаткувати моніторинг реалізації партійних програм та програм кандидаток, виконання ними передвиборчих обіцянок стосовно захисту прав людини та забезпечення рівності.
- Продовжити співпрацю і налагодити ефективну комунікацію з політичними партіями, які поділяють принципи прав і свобод людини, справедливості, демократії.
- Налагодити сталу співпрацю з новообраними депутатками Верховної Ради України, міжфракційним депутатським об'єднанням «Рівні можливості», фракціями, жінками – потенційними кандидатками для подальшого розвитку демократичного суспільства.
- Продовжити законотворчу роботу для введення гендерного квотування у виборче законодавство, зокрема у Закон «Про вибори народних депутатів України» та ін.
- Посилювати громадський тиск на партійну і політичну еліту України щодо прийняття Виборчого кодексу, оскільки проблема рівної участі жінок у виборах пов'язана із загальним станом демократії, виборчих норм і процедур, сприяти оптимізації виборчого процесу.
- Підвищувати контроль державних органів влади за виборчим процесом. Наприклад, відмовляти у реєстрації партій як суб'єктів виборчого процесу за недотримання гендерного квотування у виборчих списках.
- Деталізувати законодавчу норму про 30-відсоткове гендерне квотування. Зокрема, доповнити її формулюванням: «у кожній десятці партійного виборчого списку».
- Передбачити варіативність гендерного квотування у випадку зміни виборчої системи, оскільки гендерне квотування можна застосовувати в усіх типах виборчої системи.
- Центральній виборчій комісії України ініціювати введення гендерно дезагрегованого підходу до збирання та узагальнення інформації про кандидатів/кандидаток у депутати всіх рівнів.
- Формувати склад Центральної, окружних та дільничних виборчих комісій з урахуванням гендерного паритету.
- Здійснювати контроль за дотриманням усіма суб'єктами виборчого процесу та процесу референдуму вимог законодавства щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.
- Сприяти залученню жінок в активний політичний процес шляхом просвітництва та проведення інформаційних кампаній.

ПРО АВТОРІВ ТА ЕКСПЕРТІВ ПРОЕКТУ

Алексєєнко Марія, Голова ВГО «Жіночий консорціум України»; автор і координатор численних адвокаційних, навчальних, просвітницьких та гуманітарних ініціатив, спрямованих на посилення політичної активності жінок; захист та просування рівних прав і можливостей жінок; попередження насильства над жінками та дітьми; подолання торгівлі людьми. Керівник проектної групи з проведення гендерного моніторингу парламентських виборів у 2012 та 2014 роках.

Магдюк Лариса, координатор ініціативи «Гендерний моніторинг парламентських виборів–2014»; керівник незалежної аналітичної студії «Ядро»; експерт-аналітик міжнародних проектів OSCE, USAID, UNW, UNDP, UNFPA, DFAIT/CIDA, GIZ, Sida, SDC, інших.

Ярош Оксана, доктор політичних наук, професор кафедри політології та державного управління Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, директор Волинської обласної громадської організації «Гендерний центр», автор численних досліджень та публікацій з проблем упровадження гендерної рівності, член правління ВГО «Жіночий консорціум України».

Гаращенко Світлана, експерт, консультант-координатор, тренер національних і міжнародних проектів та програм з питань гендерного інтегрування, гендерно чутливого бюджетування, жіночого політичного та громадського лідерства, проектного менеджменту Sida, ОБСЄ, Фонду Ф. Еберта, експерт-аналітик ВГО «Жіночий консорціум України».

Карайчева Віра, журналіст, медіа-експерт Жіночого консорціуму України, медіа-експерт «Гендерного моніторингу виборів–2014», авторка циклу фільмів «Жінки в політиці».

Скорик Марфа, експерт БО Київського інституту гендерних досліджень, кандидат філософських наук; автор численних досліджень, публікацій з гендерної політики, участі жінок у політичній діяльності; експерт-аналітик ВГО «Жіночий консорціум України»; член мережі «Гендерна стратегічна платформа».

Сльозка Євгенія, соціолог, правозахисниця, працює в напрямку гендерного аналізу та інтегрування, учасниця тренінгових навчань у проектах за підтримки Ради Європи та Міжнародної Амністії; тренер з гендерної тематики, проведення оцінювань НУО, стратегічного оцінювання діяльності «Міжнародної Амністії» (2010); соціолог ВГО «Жіночий консорціум України».

РЕСУРСНІ МАТЕРІАЛИ ПРОЕКТУ

- Спеціалізований сайт ВГО ЖКУ: <http://vybory2014.wcu-network.org.ua/party>
- Сторінка ВГО ЖКУ у Facebook: <https://www.facebook.com/groups/politicalwomen/>
- Сайт радіо «Свобода»: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/26715112.html>
- Сайт інформаційного агентства «УкрІнформ»: www.ukrinform.ua
- Запорізька газета «Верже»: <http://verge.zp.ua/2014/12/>
- Запорізький телеканал Алекс-ТВ (інтернет-сайт): <http://alex.tv.zp.ua/alex.tv/news/inform/18112-gendernyj-monitoring.html>
- Сайт інформаційного агентства «УкрІнформ» (інформація про прес-конференцію 7 жовтня 2014 року): <http://www.ukrinform.ua/ukr/news/1978084>
- Сайт інформаційного агентства «УкрІнформ» (інформація про прес-конференцію 29 жовтня 2014 року): <http://www.ukrinform.ua/ukr/news/1985530>
- Список депутатів ВРУ (станом на 22.12.2014): http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_deputat_list
- Інформація про комітети ВРУ (станом на 4.12.2014): http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_komitis
- Закон України «Про політичні партії в Україні», документ № 2365-14, чинний, поточна редакція від 26.10.2014, підстава 1697-18: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2365-14/>
- Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства з питань проведення виборів»: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/709-18>
- Закон України «Про вибори народних депутатів України»: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4061-17>
- Стаття «Представництво жінок у Парламенті зросло менш ніж на 1,5 %. Що вплинуло на цей результат» (30.10.2014): <http://povaha.org.ua/predstavnytstvo-zhinok-u-parlamenti-zroslo-mensh-nizh-na-15-scho-vplynulo-na-tsej-rezultat/>
- Веб-відображення інформаційно-аналітичної системи «Позачергові вибори народних депутатів України 2014»: http://www.cvk.gov.ua/vnd_2014/
- Офіційний сайт ЦБК: http://zik.ua/ua/news/2014/09/17/meshkantsi_tymchasovo_okupovanyh_terytoriy_mozhut_progolosuvaty_budde_v_ukrainy_yurysty_524106
- Інформаційний портал: Україна без корупції (29.10.2014): <http://www.corruption.net/index.php/component/k2/item/6928-prychyny-nyzkoj-aktyvnosti-vybortsiv-na-vyborakh-26-zhovtnia-2014-roku-ta-riven-lehitymnosti-novoobranaykh-sluh-narodu>
- Сайт Фонду «Демократичні Ініціативи»: <http://www.dif-exitpoll.org.ua/ua/novini/1311.htm>
- Львівський портал (14.10.2014): <http://portal.lviv.ua/article/2014/10/14/160605.html>

- Інформаційний портал «Гречка»: <http://gre4ka.info/polityka/13772-shcho-obitsiaiut-kandydaty-v-nardepy-po-100-okruhu-vybortsiam-chastyna-persha>; <http://gre4ka.info/polityka/13821-shcho-obitsiaiut-kandydaty-v-nardepy-po-100-okruhu-vybortsiam-chastyna-druha>
- Он-лайн Експрес: <http://expres.ua/news/2014/10/29/117844-stalo-vidomo-yakiy-oblasti-naybilshe-zhinok-politykiv>
- Сьогодні.UA: http://www.segodnya.ua/elections/vybory_2014/top-5-samyh-otkrovennyh-kandidatok-v-verhovnuyu-radu-foto-562795.html
- Таблоїд «Правда»: <http://tabloid.pravda.com.ua/photos/54340b29622b2/>
- Коломийські вісті: http://visty.in.ua/news/gossip/news_4834/
- Інформаційний портал «Новини Закарпаття»: <http://transcarpatia.net/transcarpathia/social/38597-zakarpatska-nkoletta-sabov-v-top-5-naykrasivshih-kandidatok-v-deputati.html>
- GAZETA.UA: http://gazeta.ua/articles/politics/_skladeno-rejting-top20-najkrasivshih-deputatok-novoyi-verhovnoyi-radi/590203

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

ЗУ	закон України
ПП	політична партія
ВГО ЖКУ	Всеукраїнська громадська організація «Жіночий консорціум України»
ОБСЄ	Організація з безпеки і співробітництва в Європі
ЄС	Європейський Союз
АТО	антитерористична операція
ГО ПП	гендерне оцінювання політичних партій
UNITER	Об'єднуємося заради реформ
USAID	Агентство США з міжнародного розвитку
WDN	Міжнародна жіноча мережа

